

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 54

Scranton, Pa., Lapkričio (November) mėn. 1914 m.

Tomas V

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

INTALPA.

Kruvinasis Lietuvos laikmetis.....	1271—1274
Kulto kaina. <i>Sn.</i>	1275—1278
Evoliucijos Mokslo Paveiksluose. <i>Dennis Hird, M. A.</i>	1278—1283
Šis bei tas iš chronikos.....	1283—1284
Bibliographija bei pastabos. <i>Alfa</i>	1284—1285
Raštų peržvalga. <i>Zigmas</i>	1285—1288
Pastabos bei kritika. <i>Alfa</i>	1288—1291
Notre Dame de Paris. <i>Victor Hugo</i>	1291—1294

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIADIEN, parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50, visi 3 tomai.....	\$4.50
LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukan- to 2 tomu	\$3.00
SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos įsta- tymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdaraus	\$2.00
LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po \$1.50 vienas, visi 4 tomai.....	\$6.00
BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė K. Rėk.,.....	75c
INKVIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono Parašė Kn. V. Dembskis,.....	\$1.25
KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ MOKSLĄ. Kaina.....	\$1.00
IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ...	75c
DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti šitą Kn. V. Dembskio kningelę.....	25c
TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų.....	25c
KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" pa- piešė Kn. V. Dembskis	10c
KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLI Pie- šinys d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun. V. Dembskis, ...	10c
AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIŲ- GIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis,...	15c
UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė Jonas Gražys, ...	15c
MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpa- sakotas d-ro J. Šliupo.....	10c
DIEVO PIKTADĖJYSTĖ, parašė Sabastijonas Faure,.....	10c
POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas.....	25c
TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME RUKĘ!.....	10c
LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J. Šliupo kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čika- gos mieste.....	10c
MAŽOJI ARBA PRŪSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt- metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinys.	10c
"ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė V. K. Račkauskas. Kaina	35c
LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS	50c
Kun. A. Vienožinskis ir jo dainos par. Kl. Jurge- lionis.	10c
PRAŽUVO. vaizdelis, Parašė V. K. Račkauskas. 1911.....	10c

D-RO J. SLIUPO PAVEIKSLAS	10c
IŠGANYMAS VARGDIENIO.....	25c
IMTYNĖS VARGUOLIŲ SU BAGOČIAIS.....	10c
LIETUVIAI AR GERAI KELIAIS ZENGIAME PRIEKYN?.....	15c
VIENAKIS	5c
ADOMAS IR JIEVA.....	5c
KOKS PRIVALO BŪTI VAIKŲ AUGINIMAS IR AUKLĖJIMAS, parašė Dr. J. Šliupas.....	25c

Perkupčiams duodame gerą nuošimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĖŠUOJA:

Amerikoje: metams \$2.00	Europoj ir kitose šalyse:
„ pusei metu \$1.00	Metams : \$2.50
„ pavienis num. 20c	pusei metu : \$1.25
	pavienis numeris : 25c

Išsiųsdink **Tiktai \$1.00 doleris**
šiandien

Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų mūsų jaunųjų rašytojų, kurie duoda mums pradžią grynos literatūros sriovei, kuriu visu pirmiausias tikslas jau nebvien žadinimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir gaivinimas, tvėrimas pačios dailiosios mūsų raštijos.

Taji dailių poezijos ir prozos rinkini galima gauti **tiktai už \$1.00 pas:**

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose kningynuose ir krautvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiek vienoje Lietuvos apgyven-
toje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.

Valandos: nuo 12-2 popiet: nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street,

BROOKLYN, N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 54

Scranton, Pa., Lapkričio (November) mėn. 1914 m.

Tomas V

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Kruvinasis Lietuvos Laikmetis. (1864—1904)

(Tąsa)

b. Lietuviai kaip ypotos lenkiškos kilmės.

Susiaurinimas tiesų ypatoms lenkiškos kilmės, prie kurių priskaito Lietuvius, parūpinamas esti per centrališkąją valdžią Peterburge ir per įsakymus general-gubernatorių, o tai juk yra administracijos įstatymdavystė, su caro pritarimu, ir palyti valstiją, draugiją ir lobius.

27 d. gegužio 1864 m. įstatymu Vakarinio Komiteto, pritariant carui, tapė nuspręsta neužleisti vakariniame krašte augštesnėna valdvietėna ypatų lenkiškos kilmės. To užteko, idant general-gubernatoriai ir vietiniai gubernatoriai atstuminėtų šalies gyventojus—kaipo katalikus—net nuo žemiausių vietų. Tokiu būdu tikras Lietuvys negali savo gimtiniame krašte gauti nė tokių menkų vietų, kaip valsčiaus raštininko, uriadniko, policijanto ir tt. Ant visokių urėdų iš Maskolijos yra pertraukiami išgamos ir niekšai, ir jau Muravjovo partrauktos jų gaujos taip jam pačiam įkyrėjo, jog pilnais vagonais iš Vilniaus siuntė atgal tuos "diejatelius" iš "nuo senų senovės maskoliškojo krašto!" Buvęsis komunikacijos minystras Krivošeinas, pagarsėjęs vagystėmis, 4 d. vasario 1894 m. išleido slaptą paliepimą kaslink priėmimo tarnystėn ant geležinkelių, plentų ir susinešimų vandeniu, ant kurio katalikai ir apskritai ypotos nepravoslaviškos lenkiškos bei vokiškos kilmės, o taipgi ypotos pravoslaviškos, bet vedusios katalikes ar liuterones lenkiškos tautybos, negali gauti nė jokios vietos, išėmus žemiausias, ir tosna dar gali buti priimami tiktai 25–40% iš viso skaičiaus tarnaujančiųjų; o ir tuomet dar jie turi buti išbarstyti tarp maskoliškųjų urėdininkų! Neprovoslaviškoms ypatoms

tapė uždrausta nusamdinėti bufetus, ēsančius prie geležinkelių. Be to Maskolijos ciosorystėje—už ribų tos vakarinės dalies viešpatystės—nepravoslaviškos ypotos gali buti prileidžiamos prie tarnystės tik skaičiuje, neperviršijančiame 40%, apskrito skaičiaus tarnaujančiųjų ant kiekvienos vietos!... Taigi iš palengvo tapė suangštintos vietos netiktai ypatoms lenkiškosios kilmės, bet ir apskritai nepravoslavams nuo 1894 m., nežiurint į tai, kad įstatymdavystė 10 d. gruodžio 1865 m. pripažinusi yra tiesų lygybę protestonams ir apdovanojo juos lygiomis teisėmis su pravoslavais. Taip tad pažymiai atgal nužengė Maskolijos įstatymdavystė; nuo prasidėjimo carato nebuvo tolygaus įstatymo, pasmerkiančio kitatikius! Tos ir tam lygios šunybės tapė išleistos slapta—administracijos keliais—, nēsa pamatiniuose valstijos įstatymuose (Sv. Zak., t. I., d. 1, 1892 m.), įstatymuose kaslink valstijiškos tarnystos (Sv. Zak., t. III., 1876 m.) taipgi įstatymuose apie luomas (Sv. Zak., t. IX., 1876 m.) nēra nė vienu žodeliu užsiminta apie ap-rubežiavimus gavimosi tarnyston kokiai nebuk tautybei, ar toji tarnysta butų valstijiška ar privatiška. Tie įstatymai netik apgaudinėjo Lietuvų inteligentus, bet taipgi liaudį, atimdami nuo jų pelningus urėdus. Su tuomi visu eina ranka rankon perkėlimas valsčionių iš gilumos Maskolijos į Lietuvą, iš šalies mažiaus apgyvendintos į tirštai apgyvendintą, o lēšos bereikalingos puola visatinai ant viešpatystės išdo.

Toliaus eina nugenėjimas teisių savyvaldos kaip bajorams, taip sodiečiams; triusas toje linkmėje antdėtas yra ant budrumo gubernatorių ir policijos; todėl—šnipinėjimas kuningų, apsireiškimo "religijiško fanatizmo" tarp sodiečių, apsireiškimų priešgyningų "pravoslavijai, maskolių tautai ir vyriausybei", prieg kam menkiausias užkabinimas popo ar paprasto urėdininko (o juk priežodis sako: kolležskij registrator—čut'—čut' ne imperator!) laikomas buvo už paliudyjimą neištikimybės ("neblagonadežnosties").

Kaslink susiaurinimo *civiliškų* tiesų Lietuviams, čion atkreipsime atydą tiktai ant keletos iš jų: uždraudimas privatiškuose namuose susirinkimų bei suviažia-

vimų be žinios policijos ir uždraudimas giedoti užgintas dainas ir giesmes. Tas uždraudimas, išduotas dar lenkmečio laike, pasiliko savo spėkoje iki 1905 m. (29 d. bal. 1881 m., No. 326 ir 328); už peržengimą to uždraudimo seniaus mokama buvo bausmė neapribota, o nuo 1881 m. 100—rub., nors nesyki atsitaikė, kad parengus pokylį rimtesnėse šeimynose, be leidimo policijos, užmokėta tapė net po 500 bausmės, nors tokia suma yra augščiausia administratyviška bausme Maskolijoje ir mokama yra ne už jeib kokį prasižengimą. Prie to viso galima būtų pridėti nubaudimus už lenkiškus pakinktus (1866 m. Baranov, 1885 m. Kochanov); už vartone lenkiškos kalbos viešose vietose ir susinešimuose su valdžios įstaigomis (1866 m. Von Kaufmann, 1868 m. Baranov, 1881 m. Tottleben, 1893 m. Orževskij); už vartone visokių emblemų ant namų, drapanų, pakinktų ir tt.; už pardavinėjimą tokių emblėmų; už laikymą šaudyklės, parako ir kitų kareiviškų dalykų be tinkamo leidimo;—nors už tuos dalykus jei bent bausti galėtų taikos teismai, o ne administracijos savvalė! 1889 m. Kochanov uždraudė be policijos leidimo taisyti iliuminacijas, kaišyti žolynais vartus, kabinėti vėliavas dėl gražumo, visatinai sakant “vengti už slenkščio savo kambario jeib kokias apeigas ir iškilmes.” Už peržengimą to prisakymo grasino įstatymų rankos, o reikia žinoti, kad priežastį tam uždraudimui padavė žmonių priėmimas vyskupo su iškilme...

Dsbar prisižiūrėkime susiaurinimams *tautiškų* tiesų Lietuviams, skaitomiems už Lenkus. Pirmu tokiu įstatymu buvo įstatymas 10 d. gruodžio 1865 m., kuriuomi tapė užginta “ypatoms lenkiškos kilmės” pirkties žemes devyniose gubernijose vakarinio krašto, išskyrus paveldėjimą sulyg įstatymų. Dar prieš išgyvenimą šito įstatymo tapė gana daug tokių parduota ar bent sutartys pardoso padarytos ir rankpiningiai paimiti; general-gubernatorius 1869 m. kreipėsi į teisos ministeriją, kas daryti: ar užtvirtinti aktą pardavimo ar ne? Ministerija atsakė, kad netvirtintų, ir tokiu būdu įstatymas, veikdamas net atgal, daug sunkenybių padarė nelaimingoms “ypatoms lenkiškos kilties”. Be to, general-gubernatorius aplinkraščiu 14 d. balandžio 1866 m. toms ypatoms, kurios priverstos buvo savo lobius parduoti bėgyje 2 metų, uždraudė pirkties namus miestuose. Augštesnėji valdžia tą įstatymą patvirtino! 17 d. spalio 1869 m. nebeleidžia pirkties lobius ypatoms lenkiškos kilties, kurios perėjo į stačiatikiybą, o 3 d. kovo 1870 m. protestonams, avsiavedusiems su lenkėmis ar turinčiomis vyrus Lenkus, jeigu jų vaikai yra katalikais. Išskyrų buvo nedaug, ir tai “iš malonės caro”; iki galop 1884 m. ministrų komitetas tas išskyras su visu prašalino, ir “malonė caro”, nedaugeliui suteikta, tapė visiškai atimta. Perkantysis žemę, pagal ukazą justicijos ministro iš 1866 m., turi gauti nuo general-gubernatoriaus paliudijimą, jog nėra kliučių sudarymui

tokio akto, ką iš palengvo general-gubernatoriai savaliai paplatino net ant gyventojų maskoliškos kilmės. Tačiau ypatos lenkiškos kilmės galėjo žemę dar priimti į užgulmę (užstaton) ir ją nusamdinėti, išskyrus viešpatystės žemes. Ukazas 27 d. gruodžio 1884 m. uždraudė priiminėti žemę į užgulmę arba arenduoti ilgiaus negu aut 12 metų, ir minystrų komitetas atšaukė leidimą seniaus duotą, nors bent atskiruose atsitikimuose, “iš malonės caro”. O tokių atsitikimų caro malonės buvo 57 tarp 1866 ir 1885 m. 1886 m. komitetas minystrų nusprendė, kad visi leidimai pirkties žemę šiaurvakariniame krašte netenka savo vertybės, ir kad iš naujo paliudijimai turi būti išduoti per general-gubernatorių, pagal jo tikslą, be jokios kontrolės. Tačiau sulyg paliepimo ministro vidaus reikalų iš 1868 m. tokie apribavimai turėjo palytėti tiktai savininkus dvarų (ponus), o ne valsčionis, kadan-gi “kas-žin ar atsirastų atsakantis skaičius pirklių tarpe Maskolijos valsčionių”? Bet ir čion tuojau general-gubernatorius šiaurvakarinio krašto 1868 m. įsakė general-gubernatoriams “kiekviename atskirame atsitikime” prašyti jo leidimo valsčionims pirkties žemę, o podraug pranešti jam apie polytišką ištikimybę perkančiojo ir jo šeimynos, daugumą žemės, apie ypatą parduodančiojo, su atsakančin paaiškinimu, “ar tinkamas yra toks perėjimas savasties iš vienu rankų į kitas.” O savo cirkuliaru 1870 ir 1885 m. general-gubernatorius (Kochanov) apskelbia, kad “valsčionims-katalikams kiekviename atsitikime, suteiks leidimą pirkties tiktai tokį žemės gabalą, kurį jie įstengia apdirbti spėkomis savos šeimynos, neužvesdindami folvarkinio ukio su pasamdytais darbininkais ir kitais ženklais poniškos uktvėrystės”, tai-gi tiktai iki 60 dešimtinių; kitaip valsčionis pastoja didesniu savininku ir stengiasi pasinaudoti pažvalgomis stambesnių jų savininkų lenkiškos kilmės! Potam 1885 m. Kochanovo paliepta tapė rinkti žinias apie sodiečius, perkančius žemę: ar jie priguli prie tikrųjų sodiečių ir ar gyvena kaip valstiečiai, koku liežuviu kalba namie, ar turi ganėtinus turtus nupirkimui žemės, kokį plotą žemės jau turi ir ar gali perkamą žemę apdirbti savomis rankomis, nesamdydami pašalinių darbininkų? Toliaus—jeigu valsčionių kuopa pirkčių žemę, privatišką ar vyriausybinę, tad idant ant kiekvieno kataliko nepripultų daugiau kaip po 60 dešimtinių, ir idant leidimas tebutų duotas tiktai su tokia sąlyga. Toliaus 1887 m. liepta buvo rinkti žinias apie prašančiuosius leidimo pirkties žemę šitokias: ar prašantieje nėra sąnariais bažnytinių brolių, ar n'esti platintojais religiško fanatizmo ir ar nėra tarpininkais tarp kuningo ir liaudies? Tą patį metą liepta gubernatoriams rinkti žinias apie valsčionis, kurie iš katalikų perėjo į pravoslaviją, ar jie nesišalina pildyti pareigas stačiatikių cerkvės? Jeigu taip, neleista bus pirkties nė sprindžio žemės (1888 m.).

Čia vertas paminėjimo epizodas, atsitikęs Al. Byč-

kui iš Kresnos kaimo, Vilkaviškio pav., Gartino rėd. Želvėnų cerkvės popas perstatė kamisoriui žemiškės policijos 1891 m., kad Byčko nepildo įmonių pravoslavų cerkvės, ir gubernatorius nedavė leidimo jam pirkties žemę. Tad Byčko pasiskundė general-gubernatoriui ir prisiuntė drauge paliudijimą to paties popo (Juozo Jankovskio), išduotą 3 d. kovo 1892 m., kad jis sąniškai nuo kelių metų pildęs savo pareigas. General-gubernatorius gailistauja, kad popai nesąžiniškai elgdamies gadiną jo darbus...

Idant surasti "fanatikus", general-gubernatorius įsakė (1889), kad laike vyskupo vizitacijų po diaceziją policija surašinėtų tuos, kurie dalyvauja ovacijose ant garbės vyskupui, religioškose šventėse; tokie užrašai turi patarnauti policijai už papėdę, kada duos raportus apie sodiečius, prašančius leidimo pirkties žemę! 7 d. rugsėjo 1891 m. uždrausta tapė gubernatoriams leisti pirkti žemę sodiečiams katalikams, gimusiems Lenkų karalystėje, ir todėl neduoti jokių paliudijimų prielankių tokiems sodiečiams... 1892 m. parapijos Gartino gubernijoje—Sledzianovo ir Granonos—neteko tiesos pirkties žemę už pasipriešinimą policijai, uždarant jų parapijų bažnyčias, už ką žmonės jau ir šiaip aštriai nubausti buvo kitokiu budu.

Ir dėlko vyresnybė tai vis darė! Motyvus randi visokiuose administracijos įsakymuose, bet aiškiausiai jie pasirodo dienraštyje minystrų komiteto, ir jie tapo išprausti į opinį tojo komiteto, kurią caras patvirtino 27 d. gruodžio 1884 m. Iš tų įsakymų, opinių ir dienraščių atsižinome, kad visa eilė paliupimų kaslink apturėjimo žemės vakarų krašte, išleistų po numalšymui Lenkų maišto, tapė iššaukta stengimusi valdžios suartinti vakarų gubernijas su Rossija per sudrutinimą jose atsidadavusio valdžiai maskoliškojo elemento; todėl iš vienos pusės jie spendė susilpninti tose gubernijose skaitlingą kliasą bajorų ir ponų, lenkiškos kilties, uždraudimu ateityje pirkties žemę (išskyrus įstatymiškąjį paveldimą), iš kitos pusės turėjo omenyje privyliojimą Maskolijos išeivių į šalį ir sudarymą iš jų galingos ir valdžiai atsidadavusios klasės žemvaldžių. Todėl Maskoliams buvo daromi visokie palengvinimai perkant dvarus taip per licitacijas, kaip ir per sutartis su ypatomis lenkiškos kilties.

Prie siaurinio tautiškų tiesų Lietuvių Maskolijoje, reikia dar pridėti ypatingą procentinę mokesčių, antdėtą dvarams ypatų lenkiškos kilties devyniose vakarų gubernijose, po vardu kontribucijos, kurią caras patvirtino 8 d. birželio 1863 m.; jos didumas buvo paskirtas ant 10% nuo įėmimų. Tą kontribuciją turėjo mokėti visi dvarai. Bet Muravjev, tą mokesčių skirstydamas sulyg savo tikslo, Maskoliams ir Vokiečiams iš Baltijos provincijų, numazino ant 5%, per ką žinoma mokesčiai kilo augštyti dvaruose ypatų lenkiškos kilties. Skundžianties maskoliams ir vokiečiams ant tokios sunkeny-

nybės, įsakymai 6 d. kovo 1867 ir 3 d. kovo 1869 m. atmainė pirmąją formą tos mokesčių ir uždėjo, po vardu procentinės, mokesčių tik ant ypatų lenkiškos kilties. 31 d. gruodžio 1870 m. ta mokesčiai tapė įvesdinta neapribotam laikui. Bet jeigu dvaras pereina rankosna Maskoliaus, tai mokesčiai nuo jo tuojau esti prašalinama.

Ar stebėtina yra, kad žemės cirkuliacija tokiose sąlygose beveik suvis išnyko toje šalyje? Vilniaus bajorų banko skyrius žemių pirkimui, ir Kauno bei Gartino bankų sodiečių skyrius žemių pirkimui pastojo suvis nereikalingi. Sodiečiai Lietuviai kasmet nyksta, o šalyje didelis ekonomiškas nupuolimas.

c. Padėjimas Lietuvių kaipo katalikų.

Pamatiniai Maskolijos įstatymai pripažįsta pilną tikėjimo laisvę visiems gyventojams (Sv. Zak. t. i, d. i, 1892 m., art. 44 ir 45), net Žydams, Muhametonams ir pagonams: "tegu visos tautos, Maskolijoje esančios, garbina Visogalį savo yvairiais liežuviais sulyg įstatymų ir išpažinimo savų pratėvių, laimindamos viešpatavimą maskoliškų monarchų ir meldamos Sutvertotojo padidinti gerovę bei galybę ciesaorystės" (ten-gi, art. 45). Tačiau padėjimas katalikų Lietuvoje parodo melagingumą pamatinių įstatymų ciesaorystės. Pasirem-dama išimaisymu katalikiškos kuningijos į lenkmetį 1863 m., Maskolijos vyriausybė apskelbė kuningiją esant platintoja lenkiškų polytiškų pastangų, ir idant sutramdyti tas pastangas, ji griebėsi už administratyviškų repressijų, kurios daugiaus palypsti lietuviškuosius valsčionius, nedalyvavusius maište, apie ką pati vyriausybė ne vieną sykį viešai pagarsinusi yra.

Kaip Mažarusijoje, taip Lietuvoje yra paprotys statyti medinius *kryžius* laukuose, sodžiuose ir pakeliais. Po 1863 m. policija itėmyjo, kad tulose vietose kryžiai ar paminklai iš akmenų tapė pastatyti paminėjimui atsitikimų maišto "su politišku siekiu." Tad general-gubernatorius Muravjevas savo cirkuliaru 8 d. birželio 1864 m. uždraudžia katalikams statinėti kryžius kur kitur, išskyrus ant kapinių ar šventoriaus, o net pataisyti senus—be leidimo civyliškosios valdžios! Po daugelio pinklių tos priežasties dėlei, galiaus general-gub. Albedinskis 1878 m., liepiant augštesnejai vyresnybei, sušaukdino gubernatorius ir ypatingai—neprašalino cirkuliaro Muravjevo—paaiškino, kad ant toliaus netramdytų seno papratimo, bet kad tėmytų, idant ant kryžių nebutų parašų lenkiškoje kalboje ir paveikslų, uždraustų visatinalais įstatymais. Tačiau policija leidė tik tai sodiečiams statyti prastus medinius kryžius, o už akmeninius ar kitokius persekiojo statančiuosius bausmėmis, ir net griovė ar prašalino kryžius...

Gen.-gub. Kaufmann'as, 24 d. sausio 1866 m., uždraudė iškilmingas *processijas* katalikų bažnyčiose miestuose, o kaimuose—jeigu tokios procesijos negalėjo dėl augštumos įvykti bažnyčioje, tai tiktai ant šventoriaus,

ir tai da su leidimu gubernatoriaus; o kitu cirkuliaru įsakė, kad laikuose visatinų nelaimių leistų katalikams processijas aplink kaimus ir laukus, bet tiktai ten, kur esti tiktai katalikų bažnyčios, o kur buna pravoslavų cerkvės, processijas turi atlikti popai su parapijonais. 1878 m. gen.-gub. Albedinskis, leidžiant augštesnejai vyresnybei, prisako, kad "leisti processijas ant šventorių tiktai sodžiuose ir miesteliuose *Kauno* gubernijos, kur gyvena vieni katalikai, ir prieg tam paskirstose dienose, užlaikant ėsančius aprubežiavimus kaslink tolimų ir didelių procesijų." Nuo 1886 m. tapo užvesti ypatingi surašai katalikų processijų, leistų paskirtose dienose, ant kurių leista yra atvažiuoti paskirtiems klebonams aplinkinių parapijų. Tie surašai laiks nuo laiko yra mainomi; ir mažinamas yra skaičius net processijų ant šventoriaus. Už peržengimą įstatymų kaslink processijų prasikaltę kuningai moka bausmės nuo 10 iki 100 rublių už kiekvieną prasižengimą (cirkuliaras 1881 m.).

Drauge su ivesdinimu tų rejestrų, pasidaugino skaitlius nelaimingų atsitikimų bažnyčiose laike iškilmingų švenčių. Apalpimai ir sumindžiojimai, ypačiai nėščiu moterių ir vaikų troškumo ir suspaudos dėlei laike processijų, daromų viduj nedidelių bažnytelių, talpniai pripildytų besimeldžiančiais, ir didesnis ar mažesnis sužeidimas kuno prie baisių ir neišvengtinių suspaudų, kas syk ėjo tankyn. Kuniškoji ir dvasiškoji sveikata valsčionių, kurie—anot maskoliškų valdančių spherų, sudaro tikrą viešpatystės spėką, tapė paaukauta nepriđengtam ir uoliai pervedamam administracijos spendimui nuknirkinti ir išnaikinti katalikų religiją vakarinėse gubernijose."

Norint pastatyti kur naują katalikų bažnyčią, reikia išprašyti leidimas nuo minystro vidaus reikalų; o kad pataisyti seną ar griuvančią, lyginai kaip filijas, koplyčias ar altorius, reikia leidimo nuo dvasiškos katalikų valdžios, sulyg Surinkimą Įstatymų (t. XI). Bet pagal cirkuliarą gen.-gub. Totlebeno (1881 m.) nė statyti bažnyčią, nė pataisyti koplyčią ar altorių nėra leista be pavelenės gen.-gubernatoriaus; už prasižengimą kaltininkas moka iki 100 rublių bausmės.

1884 m. Kochanov uždraudė vyskupui Hrynevieckui važinėties po savo diacėziją be pritarimo gen.-gubernatoriaus. Važinėjant vyskupui, žandarai ir policija sekė kožną jo žingsnį, žodį, net mostelėjimą. 1881 m. Totlebėnas liepė kuningus smarkiai bausti: 1) už išvažiavimą iš savo valios į kitą parapiją ir atlaikymą ten dievmaldystės be leidimo cyviliškos valdžios; 2) už pasakymą pamokslo paties surengto, neperžiurėjus pirmiaus cenzurai; 3) už rinkimą pinigų nuo parapijonų ant dalykų nežinomų vietinei valdžiai ir siekiamis jos neleistiems; 4) už neapskelbimą parapijonams dienų iškilmingų (galevų) ir už neatlaikymą arba per ankstų atlaikymą dievmaldystės tose dienose; 5) už taisymą

procesijos ant šventoriaus dienose, nepažymėtose atskiroje toblytaitėje, surengtoje gen.-gubernat. Nors Totleben už prasižengimą uždeda administratyviškų baudų nuo 1 iki 100 rbl., bet iš tiesų kuningai nesyk mokėjo baudos iki 300 ir 400 rbl.

Hr. Leliva priveda tik dalį baudų 1893 ir 1894 m. Orževskiui užmokėtų: kn. Rauba Lentupiuose už apmuringimą kapinių ir ten paminklų mirusiems pastatymą—100 rbl. Kn. V. Bogdyšenko iš Paliepių (netoli Vilkmergės) už apkrikštyjimą vaiko pravoslaviškos mergos, kuri slėpė savo tikybą, 50 rbl. Kn. Uselis iš Anykščių už nepasakymą parapijonams, kad lydint per miestelį neleista giedoti—25 rbl. Seminarijos prof. kn. P. Barauskas už atlaikymą Kurše dievmaldystės dyklaikio mete—50 rbl. Kn. Sidaravyčius iš Nalibokų (Ašmenės pav.) už tai, kad apmuringėjo šventorių žmonėms plytas duodant ir dirbant uždyką, ir už tai, kad bažnyčioje kabojų paveikslas vysk. Hrynevieckio—200 rbl. Kn. A. Olseika iš Radviliškės (Panev. pav.), kad nesulaukęs pašporto nuo gubernatoriaus, išvažiavo Rygon dėl operacijos—25 rbl. Kn. M. Juozapavyčius iš Zadoro (Dzisos pav.) už įžeidimą popo iš Černievių ir už atlaikymą dievmaldystės Boryskavo koplyčioje—100 rbl. Kn. A. Močulskis ir vargonininkas M. Skrynskis iš Parapijonų (Viln. pav.) už vežiojimą aplotkų prieš Kalėdas—ans 20 rbl., šits—5 rbl. Kn. Kryževyčius, filialista Palionių bažnyčios, kam dalyvavo laidojant p. Doviata Radviliškės parapijoje (Panev. pav.) ir lenkišką pamokslą ant kapo pasakė—100 rbl. Kn. Bartaševyčius, Kvedanos klebonas, kam leidė altaristai kn. Juknevyčiui atlikinėti religiškus įmonius, 100 rbl. Kn. Bučynskis iš Budzislavo (Vileikos pav.) už kalėdojimą maišytų šeimynų Denisavo kaime—100 rbl. Kn. Korn iš Lebedzevo, kurs per neatsargumą apkrikštyjo pravoslavų tėvų vaiką—100 rbl. Klebonas V. Rusteikis ir vikaras Krevetavyčius iš Šiaulių už rinkimą aukų jubilėjui Leono XIII, ans 150 rbl., šits—50 rbl. Kn. Paulavžius iš Vabalninkų (Panev. pav.), kam naujus varpus varpinyčion įkelti norėjo, 100 rbl. Kn. J. Vidmantas iš Tauragės, kam iš namų per miestelį į kapus lydėjo negyvėlį, 50 rbl. Kn. Dovydavyčius filialista Velieke (Panev. pav.), kam bažnyčios stogą maliavojo, 25 rbl. Kn. Dovydavyčius iš Šateikių (Telšių pav.), kad gr. Pliateris restauravojo bažnyčią, 50 rbl. Kn. Žebrius už negyvėlio su muzika palaidojimą—100 rbl.

(T. b.)

patiems išgalvoti. Rašyta, kad išviso toms mokykloms skiriama 66.595 rub. Musų imta 1% bažnyčių išlaikymui, kas siekia 665r. 95k. Toji suma artima 666 rub., kurią ir vartojome. Tokiu pat būdu išskaitliuota bažnyčių išlaikymas kadetų korpusuose.

Dar galima tarti žodis dėlei skaitlinių trukumo. Vienoje vietoje rašyta, kad 13 religijos mokytojų (13 komandose) skiriama 1.170 rub. Kyla klausimas, nejaugi nemokoma religijos ir kitose kareivijos mokyklose? Aišku, kad mokoma. Priegtam, jeigu užmokama 13 mokytojų, tai užmokama ir kitiems. Tokiu būdu prisėjo išgalvoti pulkų šventikų algas, kurios siekia net 450.000 rub.

Pusėtinai skaitlinių prisėjo išskaitliuoti spėjimais. Bet visgi galima tikėti, kad paduotoji pinigų skaitlinė yra kur kas mažesnė, negu ištikrųjų šiuo tikslu išleidžiama.

III.

Jurių ministerijos išlaidos kur kas mažesnės karinėms.

Jos sekančios:

Algos garlaivių šventikams.....	19.694 r.
Portų dvasininkai ir cerkvės.....	107.576 “
Priedai	360 “
Kartu.....	126.630 r.

IV.

Iš *svetimų reikalų ministerijos* sąmatos galime išrinkti šias skaitlines, kurios atsako straipsnio tikslui:

Šventikų ir cerkvių tarnautojų išlaikymas; cerkvinės išlaidos diplomatinėse ir konsulų užrubežio įstaigų.....	270.254 r.
Cerkvėms butų nuomojimas.....	6.347 “
Cerkvių butų išlaikymas.....	14.050 “
Kartu	290.651 r.

V.

Prieiname prie *vidurinių reikalų ministerijos*.

Pirmiau parašysim apie išlaidas pravoslavų cerkvei, o paskui kitoms.

Pravoslavų kultui:

Cerkvių remontas ir išlaikymas.....	225.276 r.
Dvasinių mokyklų išlaikymas.....	135.272 “
Šventikų ir cerkvių prižiūrėtojų išlaikymas	15.090 “
Kartu.....	375.638 r.

Paminėti 225.276 rub. eina išlaikymui ir remontui cerkvių, kurie yra ministerijos žinyboje, butent Peterburgo ir Moskvos katedralių soborų, taip pat Caricino pravoslavų soboras ir Isakijaus Peterburge. Keturiems soborams skiriamas ketvirtadalis milijono.

Kitatikių kultams skiriama:

Centralių įstaigų išlaikymas:	
Kitatikių dvasinių departamentas	69.925 r.

Armėnų Gregoriano Sinodo kanceliarija.....	11.680 “
R.-Katalikų Dvasininkų Kolegija	22.718 “
Generalė Evang.-Liuterių konsistorija	17.940 “
	122.263 r.

Vietos įstaigų išlaikymas.

Armėnų-Gregorianės konsistorijos	42.345 r.
Evangelikų konsistorijos.....	39.222 “
Mahomedonų dvasinės įstaigos.....	56.447 “
	138.014 r.

Dvasininkų išlaikymas:

Romos-katalikų	1.354.146 r.
Evangelikų.....	60.079 “
Mahomedonų.....	1.350 “
	1.415.575r
Kartu	1.675.852r

Iš šios apyskaitos pažymėtina štai kas. Kalbant apie tai, kad katalikų tikėjimui skiriama daugiausia, nes 1.376.864 rub., apie žydus niekuomi neminama. Nors žinios apie jų tikėjimą taip pat randasi vidujinių reikalų ministerijoje, vienok niekur nerandama nė grašio jų tikėjimo išlaikymui skiriamo. Tai vidujinių reikalų ministerijos charakteringumas. Apart žydų neminama dar stabmeldžiai, budistai ir kiti.

Sudėjus kartu vidujinių reikalų ministerija kulto išlaikymui skiria:

pravoslavų cerkvei.....	375.638 r.
kitų kultams.....	1.678.253 “
Kartu	2.053.891 r.

VI.

Teisių ministerijos sąmatoje sunku surasti skaitlines, kulto išlaikymui skiriamas. Pasisekė surasti tik tai dvėjose vietose. Tikybos mokytojams Tiesos mokykloje ir Konstantino matininkų institute (Maskvoje) skiriama 4300 rub. Apart to yra šiokis paminėjimas: “Liudytojams, ekspertams ir dvasininkams atlyginimas — 1.706.290 rub.“ Bet kiek dvasininkams? Vėla reikia patiems galvoti. Rossijoje pilna įvairių teismų ir tankiai šaukiamasi dvasininkų. Turbut nebus perdėta pasakius, kad tam tikslui skiriama 10.000 rub. Dar galima skirti 1000 rub. kitų tikėjimų dvasininkams. Tokiu būdu išviso skiriama:

Atlyginimas šventikams už prisiegos išpildymą	10.000 r.
Atlyginimas šventikams mokslo įstaigose.....	4.300 “
Atlyginimas kitų tikėjimų dvasininkams už prisiegos išpildymą.....	1.000 “
Kartu	15.300 r.

VII.

Brangiausiai kultas apseina *apšvietos ministerijai*. Štai kiek išleidžiama tam tikslui augštutinėse mokyklose:

	Mokykla									
8 Universitetai.....		23.900								
Demidovo teisės licejus.....		1.800								
Historijos-filologijos institutas.....		3.527	2.875							
Imperatorinis Maskvos licejus.....		2.000								
4 augštutinės technikos mokyklos.....		4.000		1.500						
3 veterinarijos institutai.....			900							
Rytų kalbų institutas.....			400							
Imp. Katrės ligonb. prie Maskv. univ.....				500						
Imp. Alen. Pavl. Kliniškas institutas.....										
Kartu		35.227	4.175	9.000	300	900	1.038	4.178	23.610	70.390
	Bogoslovijos profesoriu algos									
	Religijos mokytojų algos									
	Šventiku algos									
	Diakonu algos									
	“Psalomščiku” algos									
	Šventiku, cerkviu tarnautojų algos									
	Cerkviu išlaikymas									
	Kartu									

Vidurinėse Mokyklose išleidžiama daugiau, butent:

Mokslo apskritis	Vyrų gimnazijos ir progimnazijos	Moterų gimnazijos ir progimnazijos	Realinės mokyklos	Miesto mokyklos	Kartu
Varšuvos	13.000	2.900	3.000	1.770	20.670
Vilniaus	11.865	150	7.200	28.260	47.475
Vakarų-Sibiro	3.660	.....	3.150	10.390	17.200
Rytų-Sibiro	2.760	.....	2.250	10.305	15.315
Priamuro	1.650	.....	.....	2.025	3.675
Kaukazo	11.760	.....	8.310	22.710	42.780
Turkestano	5.760	4.430	1.575	6.660	18.425
Kazaniaus	9.720	.....	9.300	23.280	42.300
Maskvos	29.385	.....	14.550	57.690	101.625
Kijevo	18.465	150	8.400	18.180	45.195
Odesos	21.465	.....	9.450	22.320	53.235
Orenburgo	4.500	.....	4.200	16.560	25.260
Rygos	8.520	.....	2.100	10.840	21.460
Peterburgo	19.380	.....	10.350	30.315	60.045
Charkovo	20.640	.....	11.550	26.010	58.200
Kartu	182.530	7.630	95.385	287.315	572.860

Visose kitose mokyklose, kaip specialėse vidurinėse, taip ir visose žemutinėse pravoslavų tikybos mokyklas apseina 554.040 r.

Tokiu būdu pravoslavų šventikams išmokama:

Augštutinėse mokyklose.....	70.390 r.
Vidurinėse mokyklose.....	572.860 “
Žemose ir visose kitose mok.....	554.040 “
Specialėje sąmatoje.....	10.825 “
Kartu.....	1.208.134 r.

Kad gavus visa skaitlinę, reikia dar pridurti išmokamų kitų religijų mokytojams. Vidurinėse mokyklose išmokama 69.435 rub. Tame skaičiuje Vilniaus mokslo apskrīčiui pripuola tik 13.645 rub. (prilygink 47.475 rub. skiriamus šventikams) ir Varšuvos—15.970 rub. (prilygink 20.670 rub.). Kitatikių reikalais skiriama dar 9.050 r., taip kad kartu išeina 78.485 rub. Prijungę šią skaitlinę prie pravoslavų kulto gausime nemažą pinigų krūvelę, butent 1.286.619 rub. (1.208.134—78.485).

Bet ir šiuomi tarpu dar nėra pilna skaitlinė. Reikia atminti, kad ministerija skiria privatinėms mokykloms 1.047.366 r. 33 k. pašalpos. Suprantama, kad ir iš jų šiekis tokis nuošimtis patenka dvasininkų rankosna.

VIII.

Nedaug kultas apsimoka pramonės bei prekybos ministerijai.

8 tolimo plaukimo mokyklose.....	2.280 r.
4 laivų mechanikų mokyklose.....	640 “
12 triklasų jurų mok.....	2.100 “
22 dviklasų jurų mok.....	2.500 “
9 prirengiamose jurų mok.....	1.350 “
Kartu	8.870 r.

Tose pačiose mokyklose kitatikių dvasininkams

mokama..... 1.702 r.

Tokiu būdu prekybos bei pramonės ministerija kultui išleidžia 10.572 rub.

Mes žinome, kad minėtoji ministerija užlaiko nevieną prekybos ar komercijos mokyklą. O jų tikybos mokytojai sąmatoj nepažymėti.

IX.

Kelių ministerija išmoka:

Kam išmokama	Kelių institutas	Maskvos inžinierių mokykla	Vyšnevolocko konduktorių mokykla	Techniškos geležkelių mokyklos	Kartu
Cerkvės viršininkui ir tikybos mokytojui “Prieštnikui”	1.000	900	400	16.000	18.300
Cerkvės išlaikymui	300	.....	.....	.....	300
	500	500	.....	.....	1.000
Kartu	1.800	1.400	400	16.000	19.600

Septyni kitų tikėjimų mokytojai gauna 920 rub. Tokiu būdu kelių ministerijos išleidžiama 21.440 rublių.

X.

Žemdirbystos ministerijos sąmata išmokama.

	Mokykla	Tikybos mokytoju alga	Šventiku alga	Diakonu alga	„Psalomščiku“ alga	Cerkvinio giedojimo mokymui	Cerkviu statymas bei užlaikymas	Kartu
Maskvos ukio institutas.....	5.000	.....	.....	.....	800	.....	.....	800
5 žemdirbystos mokyklos.....	900	.....	.....	800	450	.....	1.000	7.250
Besarabijos vyno dirbimo mokykla.....	100	.....	.....	.....	.....	.....	80	980
Žemės inkainavimo klasės.....	3.000	.....	.....	.....	300	.....	26.620	29.920
3 ukio mokyklos.....	1.000	.....	500	.....	380	.....	100	1.980
Miškiškis sodas su sodininkystos ir vyno dirbimo mokykla.....	300	.....	.....	.....	.....	.....	.....	400
Penzos sodininkystos mokykla.....	300	.....	.....	.....	.....	.....	.....	400
Varvarino vaisinimo mokykla.....	160	.....	.....	.....	.....	.....	.....	160
Gorecka dalinininkystos mokykla.....	1.900	.....	.....	.....	200	.....	100	2.800
7 žemės ukio mokyklos.....	600	.....	.....	.....	.....	.....	.....	800
4 žemės ukio mokyklos.....	1.000	.....	800	.....	450	.....	.....	2.250
Girinis institutas.....	6.733	.....	.....	.....	.....	.....	.....	6.733
35 žemės ukio mokyklos.....	20.993	.....	1.300	1.250	2.130	1.100	27.800	54.573
Kartu	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....

Atskiru raštu pravoslavų cerkvės reikalams skiriama 106.740 rub. Pridėjus vidurines mokyklas gausime 161.313 rub.

XI.

Vyriausios paėtų bei telegrafų valdybos sąmatoje randasi, kad religijos mokytojui Elektrotechnikos institute skiriama 500 rub.

XII

Vyriausybės kontrolio sąmatoje skiriama:

Cerkvės išlaikymui.....	3.000 r.
Šventiko išlaikymui.....	1.500 “
Kartu	4.500 r.

XIII.

Piningyno ministerijos žinioje randasi parubežio sergėtojų korpusas. Jisai kultui skiria 33.471 rub. Jų tarpe 4.000 šventei, kuri atliekama lapkrities 21 dieną. Kiti —šventikams bei jų pagelbėtojams.

XIV.

Apart švenčiausiojo sinodo sąmatos, kurioje reikalaujama 31.681.911 rub., tam pačiam tikslui (pravoslavų kultui) įvairios įstaigos skyrė 3.063.794 rub. Taigi

pravoslavų religijos kultui skiriama išviso 34.741.305 r. Tais pačiais metais kitiems kultams skiriama 1.774.536 rub. Išviso kultas rusų valstybei apseina 36.515.841 r. Taigi už tą valstybės su cerkve sąriši išmokama 36½ milijonų rub. O kiek tasai sąrišis atneša žmonėms gero, puikiai žinome. Musiškis Dumos atstovas puikiai charakterizavo tą „sariši“. Jisai apsiereiškė tame, kad padavę kits-kitam ranką, klėras stengėsi naikinti „kramolą“. Ponaujančios klasės puikiai numano tą sąriši ir dabartiniu laiku, nieku budu nesutiktų nustoti to sąryšio. Religija tai yra budas, kuriuo palaikomos dabartinės sąlygos; tomis sąlygomis ir laikosi buris dabartinės buržuazinės draugijos.

Atmeskime tą sąriši ir gausime daugumą gerumų. Svarbiausia, bus liuosa sąžinė, o tuomet ir draugija ir liaudis galės liuosiau atsidusti. Kartu su tuomi pasi-liuosuos 36,5 milijonų rublių, kuriuos bus galima skirti kultūros įstaigoms.

VIII-14.

Su.

DENNIS HIRD, M. A.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

PERSKYRIMAS III.

Embryologija ir rudimentai.

(Tąsa).

Šitoji suglauda, panėšinti į arklio pasagą, vadinama esti gastruliacija.

Tam visam įvykus, tolesnis procesas truputį įvairuoja pas įvairius gyvunus, ir veikia atsiranda labai svarbus trečias (vidujinis) sluogsnis tarpe dviejų pirmapradinių sluogsnų.

Kad galėtum sekti paskui išsiplėtojamą visokeriopų tipų, reikėtų pasiskaityti bent kokią veikalą apie embryologiją.

Dabar mes atlikome, ko mums reikėjo, beje mes pamatėme, kaip gyvunai pradeda augti, kaip tėmytinai jie yra panėšūs; ir jeigu jie nebutų turėję bendros pradžios, mums būtų sunku pasiaiškinti klausimas: Kodėl gi jie visi prasideda šituomi budu?

Kad atsekus tolesnes išsiplėtojimo išgales, geriausia būtų paimiti kokią-nors kningą apie elementarę biologiją, ir pažiūrėti į pilną gyvatos historiją keletos tipišku gyvunų. Bene prigelbės kiek-tiek pasimokinti apie augimą šitų žemų formų, jeigu mes stropiai patyrinėsim augimą polypo (Fig. 81). Šale to, reikėtų Fig. 99, Dalyje I, kuomi stropiausiai išidėmėti.

Sunku yra perdidinti svarbumą šitų ankstybų formų ir mažų tvarinių, jeigu norime pasiaiškinti idėjas augimo ir prisžiūrėti klausimui apie "gyvasties prasi-dėjimą."

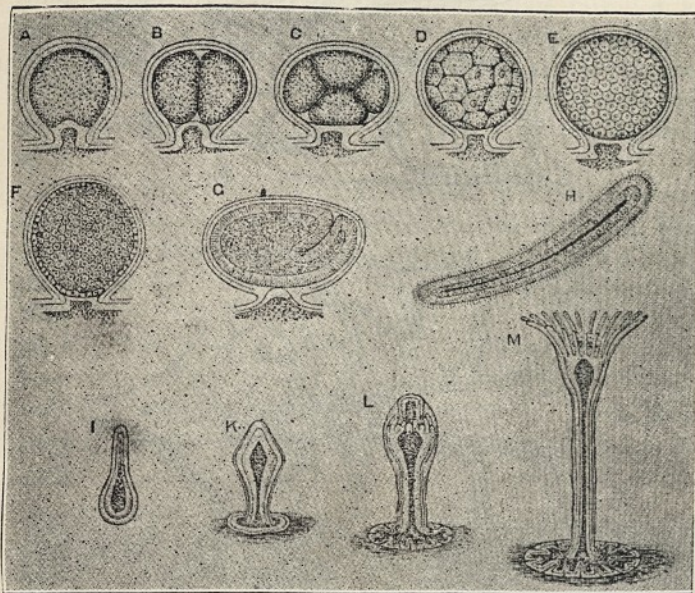

Fig. 81. Laipsniai išsiplėtojimo augal-gyvuno, hydroidinio polypo. A, oosperma; B, dvi-cellinis, ir C, keturcellinis laipsnis; D, E, polyplastas; F, G, planulos susiformavimas per išsiskyrimą ektodermos ir endodermos. Nuo A iki G embrionas esti inguldytas in motynos udi. H, liuosai plaukiojanti planula, su blakstieniuota ektoderma, o endoderma apsupta siaurą enterišką tuštumą; I, planula nebtekusi ciliju (blakstienuku), prieš pat prisiseigimą; K, toji pati po prisikergimo; L, hydras panėšintis laipsnis, vis dar ingobtas in odos plėvutę (cuticula); M, tas pats trukus odos plėvutei ir pasiliuosavus usams (tentacula).

Fig. 81 mes galime matyti budą, kaip auga gyvi daiktai. A—tai cellė uždaryta kune gimdyvės; B parodo, kad ji pusiau perskilo į dvi dali (fissio). Toliau, kiekviena dalis vėl skyla pusiau, ir tas procesas atsikartoja, kaip visuose gemaluose (embryonuose), iki gauname 2, 4, 8, 16 cellių, ir galiaus susitaiso apvalaini masa, kaip matome pas D ir E. Šits laipsnis E—tai morula, moras. Pas F mes matome celles darantės nelygiomis, beje išlaukinės išsiskiria nuo vidujinių. Toliaus pas G, gemalas ima mainyti savo formą ir pradeda palengva krutėti, galiaus išstruksta iš gimdyvės ir pradeda liuosą gyvenimą, kaip matome pas H. Įsitėmyk juodąjį ruoželį, besitėsiantį išilgai visą kuną, H. Tuomi turėtų įdomauti tuli žmonės, nėsa tai pirmas apsišikimas digestyvio veiklumo—pradžia pirmutinio ir nepasiliaujančio valdymiero žemės, skrandžio.

Apatinė figurų eilė parodo įvairius laipsnius, kokius H pereina pirma, negu pasidaro stovi ir subrendusi hydra. Tokia yra istorija šito visatino proceso, kuriuomi kunas pasidaro iš vienu vienos cellės; ir truputi pamąščius ir pasvajojus, bus galima iššitos figuras įgyti

ganėtinai aiškia žinią augimo kunų, neišskiriant nė mūsų pačių.

Pagal išveizdas, iš tikrųjų matytas pas jauną augantį organizmą (embryo), jeib kas gali atsekti panėšumą į labai tolimus prabočius.

Į paveizdan, pažiaunės yra gerai žinomos pas žuvis; tačiau niekas nepamano, kad šuo ar katė ar kudikis taipgi gemale turi pažiaunes.

Fig. 82 parodo pažiaunes užaugusios žuvies. Na-gi, paėmę pažiaunes jeigu jieškosime jų prasidėjimo, mes turėsime grįžti atgal, netik prie ankstybiausiųjų žuvies formų, bet net prie tokio žemo gyvuno, kaip kad balanoglossus (Fig. 83, I). Eilė šviesiaspalvių skylučių, prasidedanti beveik priešais K, tai—pažiaunių plyšiai.

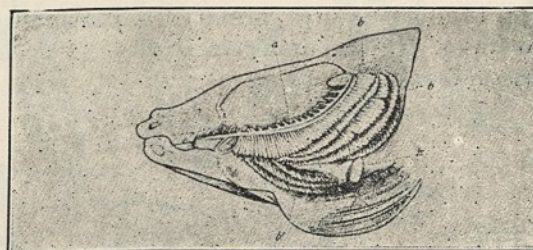
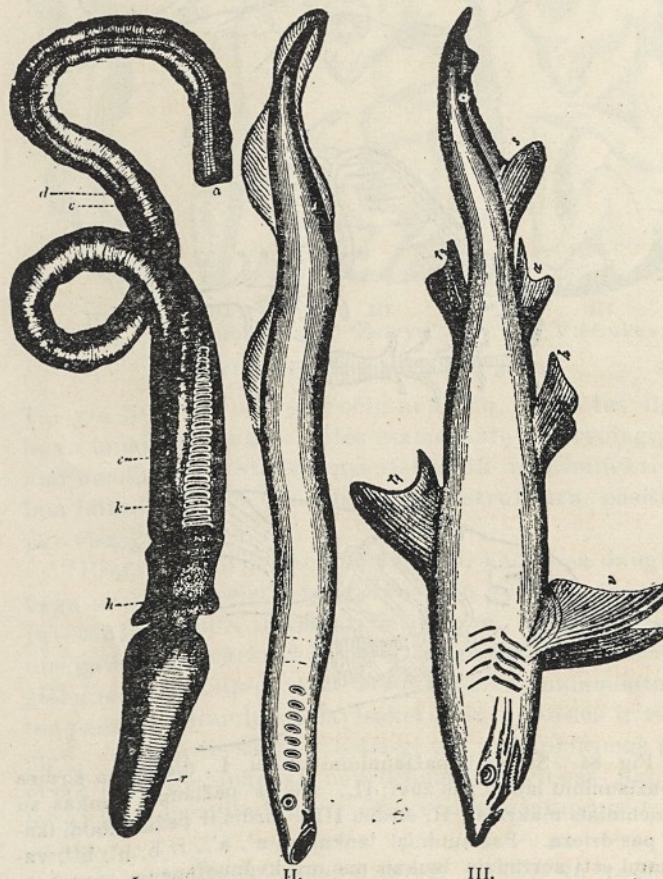

Fig. 82. Ešerio pažiaunės.

I, II, III. Fig. 83. Balanoglossus, nėgė, ir akula.

(Žr. Fig. 101, Dalis I). Vėlgi, Fig. 83, II, mes matome pas jurinę nęgę, tiesiok užpakalyje akies, septynetą pažiauninių plyšių; taipgi pas akulą (Fig. 83, III), mes matome pažiauninių plyšius. Nagi, visa tai buvo *pirma* negu pažiaunės išsiplėtojo pas jeib kokį gyvuną.

Pažiaunės ir pažiauniniai plyšiai turi didžiausią svarbumą mūsų šeimynos historijoje.

Kiekvienas vertebratas anksčiau ar vėliau įgyja pažiauninius plyšius, notochordą, ir kiaurą kuną. Šitos dėmės to dėlei turi didžiausią vertybę tuomi, kad gelbsti atsekti gyvunų prabočius.

Pažiaunės išsiplėtojo, kad gyvunas galėtų įkvėpti oxygeną vandenyje. Tas padaras parodomas esti Fig. 84.

Mes keletą stebėtinų pamokų gausime Fig. 85, kada suprasime jos išgales.

I. tai idealis braižinys primityvės pažiaunės arba aortinio lanko. H—tai apibrieža širdies. Vilyčios parodo kraujo tėkmę.

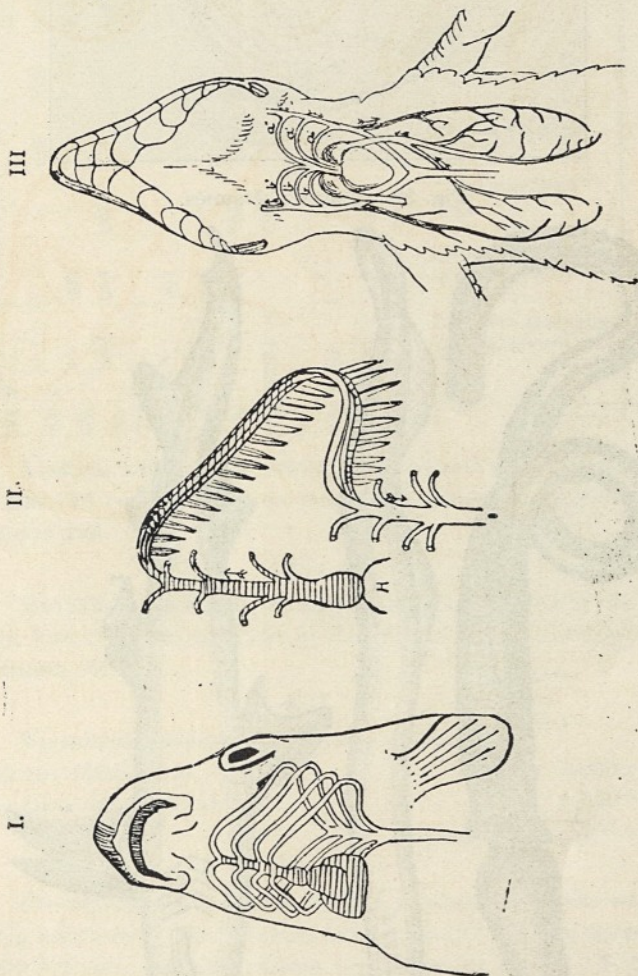

Fig. 84. Širdys ir pažiauniniai lankai. I., diagrama širdies ir pažiauniniu lanku pas žuvi; II., vienas pažiauniniu lankas su branchiniais makrais; H, širdis; III., širdis ir pažiauniniai lankai pas driežą. Pažiauniniai lankai, a, a', a'', ir b, b', b'', vadanami esti aortiniais lankais pas oru kvėpuojančius vertebratus.

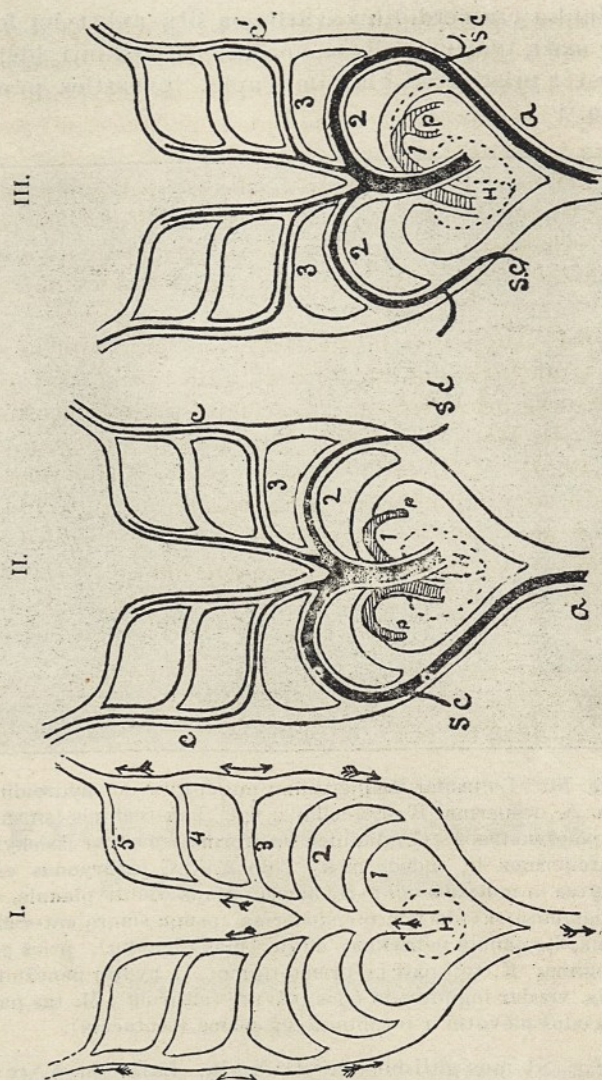

Fig. 85. Diagramos pažiauniniu arba aortiniu lanku.

II. tas pat, priplaikinta prie paukščio. Iš pradžių turi pilną eilę lankų, tačiau daugelis jų pragaišta. Tamsieji bruožai parodo tuos, kurie pasiliekti: a, aorta; p, pulmonariai lankai; sc, s'c', subelaviškiai lankai; c, c', carotidos.

III. tas pat, tik priplaikinta prie žindžių (mammalių).

Mes matome, kad kaip paukščiuose taip žindžiuose šitie lankai prasideda pirmapradiniu pilnu plianu, kaip reikalinga esti žuviai; bet širdis tampa daug sukrautinesniu organu, ir dauguma pažiauninių lankų yra pragaišę. Žingeidu pažymėti, kad nors žindžiai ir paukščiai yra parėję nuo prabočių turinčių tą patį skaičių pažiauninių lankų, vienok vyriausioji arterija, kuri pasilieka pas mamalius, n'esti po tai pačiai pusei kaip arterija, kuri pasilieka pas paukščius.

Tatai, vėl, sužadina klausimą, kuri tiktai evoliucija tegali atsakyti—Jeigu žindžiai ir paukščiai nėra paviję

nuo bendro prabočiaus, kodėl-gi jie prasideda lyginai taip-pat šitame atvėjyje ir tik *sudildo* daugiau negu pusę šitų pažiauninių lankų ir prisiima visai kitokią patenkantį sutvarkymą? Mes pradėdame apvertinti liudijimą šitų struktūrų, kurios pasirodo tulam laikui gyvatoje gemalo ir potam pragaišta. Jos esti nelyginant ženklinti stulpai, pastatyti pavieškeliuose laiko, ir jos parodo užsisukimus, kuriuos žmogiškoji veislė darė savo ilgose kelionėje slėpiningo gražumo nuo monados iki žmogui.

Kad parodžius, jog šitie dalykai nėra sapnais svajotojų, įdedame Fig. 86. Pėda, pažymėta I, tai pėda kumeliuko prieš gimimą, su trymis kojapirščiais pažymėtais II, III, IV. Pėda V—tai pėda hippariono (žr. Fig. 10, 61, 91, Dalis I). Na-gi čionai, skaičiuje kojapirščių, mes matome pėdoje I atpasakotus tuos laikus, kada hipparionas bastėsi po platumas Europos. Tuomet vešėjo ir mastodonas (Miočėno gadynėje). Šitie kojapirščiai pasako mums apie gyvuną milijonais metų atgalios.

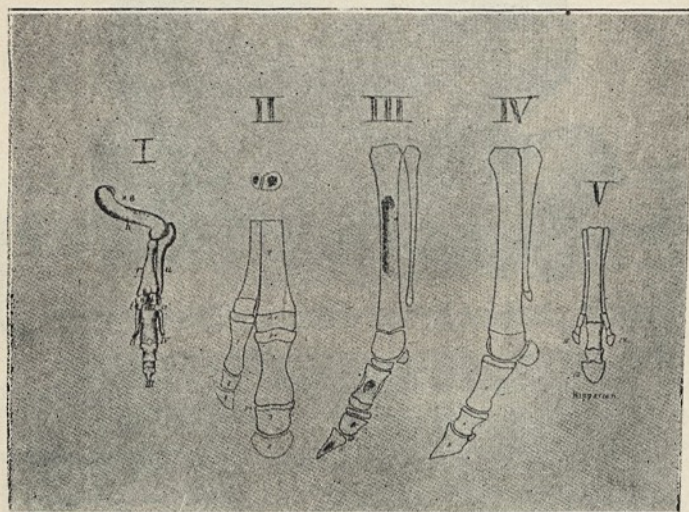

Fig. 86. Foetalės nagos arba kanopos.

Bet-gi prilyginant prie dalyko pažiauninių plyšių šitie gerbtini kojapirščiai tai tik minės vakarykščios dienos. Fig. 87 ir Fig. 88 mes turime įvairius gyvunus įvairiuose laipsniuose jų gyvatos prieš gimimą. Šitas figuras reikėtų stropiai pastudijuoti. Kiekviename atvėjyje viršutinėje linijoje galima matyti pažiauninius plyšius, ir jie matomi yra taip pas viščiuką kaip pas žuvį, ir taip pat pas žmogų kaip pas anus. Šitos dėmės mus nuneša atgal į laikmetį, kada žmogaus pratėviai niekadoms nebuvo dar gyvenę ant žemės, keletą milijonų metų atgalios. Tai yra neužginčytini įrašai kilmės pratėvių ir berybės senovybės.

RUDIMENTAI.

Daugumoje gyvunų esti tulos dalys, kurios nesuteikia jiems jokios naudos. Šitas dalis vadina rudimentais.

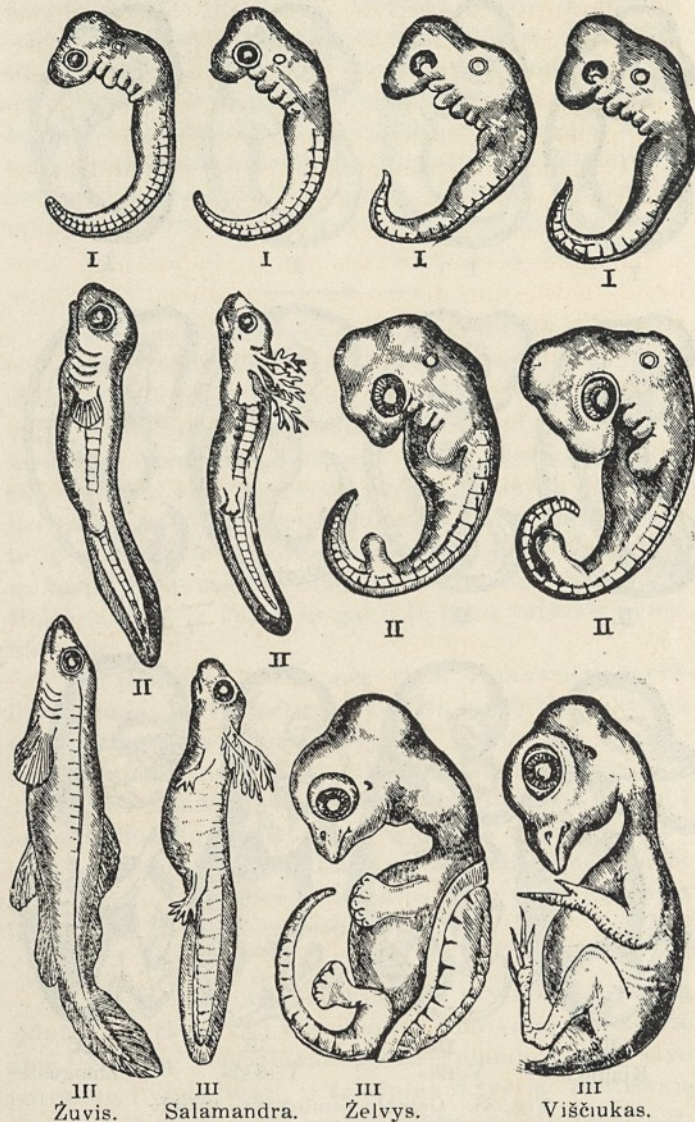

Fig. 87. Gemalu (embryonu) grupė.

Tai yra liekanos nuo prabočių ar laikų, kada tos dalys buvo labai naudingos. Mes esame matę embriologijoje, kad nenaudingos struktūros atsiranda ir užsiliekti tulam laikui; tačiau daugelis tokių struktūrų pasilieka per visą gyvenimą.

Prof. J. A. Thomson'as prirodo, kad "esą daugiau negu milijonas veislių tebygvenančių gyvunų, apie pusę jų—tai inzektai", ir kad stebėtina yra, kad tuos gyvunus galima sutvarkyti į "bent tiespanašingą genealogišką medį", taip-gi kad struktūros "fundamentaliai tos pačios atsiranda su pavisokeriopinta forma ir veikme". Potam jis sako: "Kam-gi tas prisiplakimas prie tipo, jeigu gyvunai esti nepriklausmingi vienas nuo kito? O kaip jis reikalingas, jeigu visi yra šaknimis vieno medžio!

"Rudimentariai organai taipgi pakiša tą pačią išvadą. Ką ženklina nepavartoti pažiauniniai plyšiai pas

Fig. 88. Gemalu (embryonu) grupė.

šliaužlius, paukščius, ir žindžius, jeigu prabočiai tų kliasių nebuvo panėšūs į žuvis? Ką ženklina dantys labai jaunų bangžuvių, embryoniškos papugos ir želvės, jeigu tai nėra pėdženklis tų, kokius turėję yra jų prabočiai? Panėšios pėdženklinės struktūros randasi pas daugumą gyvunų. Pas vieną tik žmogų esti apie 70 mažmožių, kuriuos galima būtų vadinti rudimentariais; jo kunas—tai muzėjus liekanų—relikvijų. Mes apsirpatė su bebalsėmis arba rudimentarėmis literomis daugelyje anglišku žodžių; anglai neištaria „o“ žodyje leopard arba „l“ žodyje alms (išmalda); bet iš šitų rudimentarių literų mes išskaitome istoriją žodžių.“

Daugelį apsiėjimų gyvunų galime pavadinti pėdženkliniais, lyginai kaip įvairias jų dalis. Štai išaiškinimas tos buities, kad žmonės turi *mokintis* plaukti. Jų pratėviai taip ilgai gyveno medžiuose, kad, pirmu sykiu įmesti į vandenį, jie gniaužia jį lyg kad jie gnaužytų šakas medžio.

Šitame atvėjyje akvyvus patėmyjimus galime padaryti ant labai jaunų vaikų. Kudikiai įlenkia savo pėdeles vidun, taip kad padukai, iš didesnės dalies, atkreipti yra vienas kitop. Tai dar labiaus pažymėta esti gemale (embryone), kaip matyti galime pas „Žmogų“, apatinėje linijoje, Fig. 88. Tai aiškiai priveda prie dalykų stovio bezdžionių šeimynoje, nėra pas tuos visus gyvunus pėdos yra įlenktos vidun, taip kad jos gelbsti išsikabinti į šakas.

Fig. 89. Piešinys jaunos bezdžionės. (Sulyg RÓMANES).

Fig. 90. Paveikslas jauno vaikelio. (Sulyg Romanes).

Pastudijuok kojukes Fig. 89 ir Fig. 90.

Tiedvi figuri (89 ir 90) paaiškina taipgi du kitu

pėdženkliniu pobudžiu, kuriuos patėmyjė yra rašytojai apie tą dalyką. Tai vidun įlenkta forma kojų ir ištiesimas į šoną kojanykščių, kuomi jis savo pobudyje prisigretina prie rankanykščio pas bezdžiones.

“Čiuopimo galybė visos žmogiškos rankos taip yra nuostabiai didelė po gimimo, ir bėgyje pirmų kelių savaičių kudikystės, jog ji toli viršyja dabartinius reikalavimus taip jauno kudikio“. Tatai rodos nurodo ant mūsų bezdžioninių pratėvių, nėra “jaunikliai anthropidinių bezdžioninių yra apteikti tolygiu galėjimu gniauzimo, idant laikytūsi už plaukų motynos, kada toji rankomis ramstosi bevaikštindama“. Prof. Romanes priduria: “Šitoji išvada man išrodo išteisinama, tuomi labiaus kad nėra galimas jokis kitas išaiškinimas sulyginamai nepaprastos raumeninės jėgos kudikio sugniauzimo“ (Vol. I., p. 80).

Bet, palikini funkcijas, pažvelgkime į keletą struktūrų; o bent čia nebus vietos paabejojimui.

(T. b.)

Šis bei Tas iš Chronikos

Kada Lietuvių socialistai tautybę pajuokia, pasiklauskite, ką šneka Prancūzų socialistai:

“Tarp tautiškumas niekuomet neženklino tautybės nuslėgimą, bet susitarimą tarpe tautų, be kurių juk to susitarimo ir būti negalėtų. Socialistai mato, kad Vokietijai pergalėjus įvyktų viešpatavimas kardo ir pentinų Europoje, o Prancūzijai laimėjus prasigyventų Vokiškoji respublika, respublika Čechijos, respublika Austrijoje, ir respublika Vengrijoje, ir pasibaigtų Europoje militarizmas. Santaika būtų patikrinta ir atsidaurytų visi keliai į pažangumą.

“Karė mums ženklina daugiau negu kovą už mūsų tautos šventą nepriklausimą; tai užtvaras, ant kurio pasistoje mes kaujamėsi už tolynžengą žmonijos. Štai kodėl mes viską pametini nuėjome gintų tautybę.”

Žėdnam aišku, kad taip gali kalbėti tik svetimų šalių blaivūs žmonės, bet ne mūsų tautos bakšiai, kuriems tiek pat Lietuvių tautos nepriklausumas terupi, kiek kuningams liet.-latviškoji respublika.

Ką ženklina šiandien baisioji Europos karė? Tai niekas kitas kaip sukniubimas krikščionių religijos. Juk

skaudu matyti, kad menas, mokslas, žinija ir religija neįstengė suvaldyti barbariškų geidulius gyvuliško žmogaus ir leidžia žmonėms eiti į pjovyklą tokią, kokia nelinkėtina nė žvėrimis. Europos kovavietė aiškiai liudyja, kad padidėjimas išmonės bėgyje pastarųjų šimtmečių sunaudotas tapo beveik vienatinei patobulinimui žudymo įrankių. Žodžiu sakant, Europos civilizacija subyrėjo į skutus. Štai ką ženklina šitoji Europos karė.

(Kun. A. A. Berlė).

Amerikos Čechai turėjo savo susirinkimą Chicagoje ir nutarė jieškoti savo tautai nepriklausimumo. Čechai šaukia kruvon Moravus, Slovakus ir Silezijos gyventojus. Pasibaigus Europoje karei, kada įvyks tautų kongresas sątaikos įvykinimui, Čechai ketina pasiųsti savo atstovą, kurs kongresui perstatys tautos praeitį ir jos vargus po Habsburgų valdžia, ir vardan minėtų tautelių reikalavimų laisvės. Jie mano savo reikalavimus tuomi tarpu siųsti sągentainiams į Vienną, Berlyną, Paryžių, Londoną, ir Tokio, ar gal ir tų šalių valdžios vyresninkams.

Tad pasirodo, kad ne mes vieni rupinamėsi nepriklausimumu. Tik Lietuviai kas žin kodėl skersakiuoja prieš Latvių įtraukimą į judėjimą? Kaip kam išrodo, mat, keistas mūsų bičiuliavimas su sągentainiais Latviais. Kiek man žinoma, Latvių inteligentija nesišalina nuo Lietuvių. Kodėl tad nereikalauti suėjimo kruvon visų Lietuvių ir Latvių? Daug galime gero laimėti tuomi susijungimu, o pralošos nėra jokios. Tegyvuoja tad idėja lietuviškai latviškosios respublikos!

Kaip galima buvo laukti, tai skylimas Lietuvių galutinai įvykęs yra į tris sroves: klėrikalai susispietė apie “Draugą”, socialistai ugnimi spjauo iš visų savo patrankų į visas puses, ir tautininkai tveria Tautiškąją Lietuvių Partiją. Toks pasidalinimas nebutų peiktinas, jeigu viena srovė elgtūsi teisingai ir žmoniškai sulyg kitos; to bent nesulaukėme nė iš klėrikalų nė iš socialistų pusės. Čia nevieta atrodinėti nesumones vienu ir kitu, tik tiek pasakysime, kad pludimais ir pjudymais niekas gero neatsiekė ir neatsieks. Reikia daugiau rėlio darbo negu kalbų, daugiau pertikrinimo argumentais negu keiksmų, daugiau teisingumo mintyse ir darbuose negu prasimanymų ir donkišotiškų šaudymų į vėjo malūnus. Kaip daug sykių rašėme, Lietuviams truksta polytiško išauklėjimo ir supratimo moralių dėsnių. Kol kas, tie dalykai nėra greitai laiku pasiekiami. Tad dirbti turime, o vaisiai pasirodys ateityje.

Dr-as E. J. Dillon, rašydamas apie Vokiečių netikumus Philadelphijos laikraštyje “Public Ledger”, lapkričio 15 d., šiaip išsitaria:

“Prusai yra nariais veislės, kuri ethniškose grupėse

Europos Arijų ėima vietą tarpinę tarp Slavų ir Teutonų. Jų artimiausieji giminės—tai Lietuviai ir Latviai. Dėmės senųjų Prūsų, kurių kalbos užsilikusius trupinius man teko kuomet-tai studijuoti, tai—brutalis pasiputimas prieš tuos, kurie žemiaus stovi, ir klupščiojantis vergiškumas prieš augštesnius. Reikia tik žvilgterti į polytiškąją istoriją tos veislės, kad užtiktum gausų nušvietimą šitų ženklų dėmių”.

Jeigu teisybė būtų, kad Lietuviai tokiomis būdo dėmėmis atsižymi, tegul skaitytojas atsimena, kad mus per 500 metų mokino ir Romos atstovai ir despotybės garbintojai. Tik ne nuo seniai Lietuviai ėmė suprasti, kur yra šaknis ir lizdas nelabystų, kurios naikina būdą atskirų žmonių ir visos veislės. Kalti ne mes, bet mūsų mokytojai: Romos *bažnyčia ir carų valdžia*.

Bibliographija bei Pastabos.

11 tame numeryje brolių Meyer organo, kuris išeina St. Louis'e, Mo., redakcijos apžvalgose įdomiai rašo apie karbolinio acido (karboliaus) dirbimą.

Prieš karę šį acidą (phenolį), lygiai kaip ir daugybę kitų chemiškų produktų, daugiausia dirbdavo Germanijoje ir Anglijoje. Amerikiečiai karbolinio acido daugiausiai traukė iš Vokietijos. Europoje karės viesulai pradėjus siausti, Amerika tapo spirte prispirta pertraukti veik visus vaizbos ir prekybos ryšius su kariu-jančiomis tautomis. Šis žygis pirmiausiai palytėjo chemiškų produktų pardavinėtojus, nes Germanija yra pasaulyje pigarsėjusi tauta chemiškais aparatais, įstaigomis ir produktais.

Ne vien karę pertraukė Suvienuytų Valstijų su Germanija vaizbos ryšius, bet prie to prisidėjo ir dabartinės Europos aplinkybės. Karbolinį acidą vartoja dirbime sprogtančiosios medžiagos. Kadangi dabar Europoje šita medžiaga yra daugiausia naudojama, todėl šiame momente labai saugiai ir po valdžios priežiūra ją parduvinėja. Gabenti karbolių kitosna šalysna yra po bausme uždrausta.

Taip aplinkybėms pakrypus negeistinon pusėn, ką turi daryti Suvienuytos Valstijos, kur gyvena šimtas milijonų gyventojų, kur yra suvartojama daugiau karboliaus, negu bile kurioje kitoje tautoje? Staigi krizis, skaudus tautai smugis ir nelengvas galvosukis. Tuo Suvienuytos Valstijos pasijuto pinklėse, iš kurių prisėjo chemistams tautą išraizgyti.

Suprantama, šios šalies chemiškai vaizbai daugiau niekas nepasiliko, kaip tik skubiai įsteigti dirbtuves ir dirbti pageidaujama ir reikalingą produktą. Ką vaizbininkai, chemikai ir padarė.

Nudien, nors vėžio spartumu, vis gi yra dirbamas karbolius ir Amerikoje. Galop negalima sausai praleisti prekę.

Kuomet karbolių traukė iš Vokietijos, jo prekę buvo nuo 14 iki 22 centų už svarą. Karei prasidėjus, kuomet acidą pradėjo dirbti Amerikoje, jo prekę pakilo iki 50 ir 58 centų už svarą. Kuomet karboliaus išdirbystė susitvarkys, ilgainiui prekę gal nuslugs. Tečiau nėra vilties, kad Amerikoje išdirbimas karboliaus būtų toks pigus ir chemiškai tyras.

Nėra svarbu, kad įvyko stambi permaina karboliaus ir kitų chemiškų produktų vaizboje. Šioje aukso gady-nėje kiekvieną dieną įvyksta panašios permainos vaizboje. Žymėtinas yra tas faktas, kad Suvienuytos Valstijos tapo priverstos pasirupinti karbolinio acido (phenolio) išdirbimu. Reiškia, Suvienuytosios Valstijos tapo priverstos pasirupinti reikalingais daigtais.

Chemijos historijoje panašių atsitikimų yra užrašyta. Čia išvardinsiu sodiuminio karbonato išdirbimą.

Žiloje senovėje šią substanciją gaudavo išgaruodindami druskinių azerų vandenį, kaip ve, tulų Aigpto azerų. Kadangi sodiuminį karbonatą labai plačiai naudoja įvairiose išdirbystėse, tarp svarbesnių paminėsiu muilo ir stiklo, todėl neilgai trukus prisėjo striukai su sodiuminiu karbonatu.

1782 metuose Paryžiaus Akademija paskyrė dovaną tam, kuris išras lengvą chemišką procesą padirbimui minėtos chemiškos ir labai reikalingos substancijos. Šią dovaną gavo francuzas chemikas Nicholas Leblanc, kuris dabar pradėjo išdirbinėti šią substanciją. 1794 m. Francuzijos valdžia paėmė Leblanc'o fabriką savosna rankosna.

Leblanc'o procesas išdirbime sodiuminio karbonato ir nudien yra labai populiaris. Tai procesas, kurio niekas negalėjo įkasti per šimtmečius.

Tuli metai atgal iškilusieji kivirčiai tarp Suvienuytų Valstijų ir Germanijos priverė Amerikos chemikus pamąstyti apie trąšas.

Aplinkybės priverčia žmones arba progresuoti arba regresuoti. Jei ne tam tikros aplinkybės, čia aikštėn iškeltų ir tukstančių nepaminėtų žingsnių tobulumo ir progreso link būtų neįvykę. Aplinkybės priverčia žmones paprotauti, kaip padaryti reikalingus daigtus, kurių jie neturi.

11-me numeryje pharmancentijos magazine *Bulletin of Pharmacy*, rašo apie Anglijoje pardavinėjimą patentuotų medicinų. Tarp kitko štai ką pasako.

Valdžia paskyrė komisiją ištyrimui, ar patentuoti vaistai yra kam verti, ar žmonės gali, be jokios blėdies, juos vartoti. Komisija atrado, kad panašios rūšies vaistai yra be galo pageidaujami ir tinka vartojimui, jei tik atsakančiai sutaisyti ir vartojami tik nuo tos ligos, kurią jie gydo. Komisija pažymėjo, jog valdžia turi uždrausti garsinti ir pardavinėti tuos vaistus, kuriais visoki humbugieriai gydo žmones nuo neišgydomų ligų. Toliau valdžia turi griežtai uždrausti garsinti ir girti vienuose

vaistuose antruosius, t. y., jei žmogus perka, paveizdon, tulų piliulių nuo galvos skaudėjimo, šios piliulės negali būti suvyniotos tokiam popieryje, ant kurio būtų padangėse iškelta kitos piliulės. Šiomis drausmėmis britiškoji valdžia mano sutvarkysianti palaidą ir netinkamą, dar daug kenksmingą, vaistų pardavinėjimą.

Tai pagirtinas ir daug reiškiąs žygis, jei tik pažymėtus įstatus atidžiai ir širdingai pildys.

Prisimena Suvienytosios Valstijos. Čia žmonės pasiunčia Washington'an atstovus, idant jie rupintų visais jų reikalais. Atstovai, neturėdami daugiau ko daryti, o norėdami likti garsiais, rašo visokius triukšmingus bilius, laiko graudingas prakalbas ir sako, buk tai darą žmonių labui. Tečiaus jie nepasirupina tuo, kuo ištikrųjų turėtų rūpintis.

Kuomet dr. Wiley buvo Washingtone vyriausiu chemistu, jam, vargais negalais, pasisekė pervaryti keli biliai, kuriais apribavo palaidą vaistų ir valgomųjų produktų pardavinėjimą. Bet tas labai nepatiko šių vaizbų mekleriams. Jie, paskutines pastangas dėdami, visgi privertė daktarą pasitraukti iš užimamosios vietos.

Žmonių išrinkti atstovai to nematė. Jie ir nudien leidžia aukso garbintajams nuodinti žmones visokiomis priemonėmis. Mat, dolerininkams laisva šalis.

Alfa.

RAŠTU PERŽVALGA.

JAUNIMO SAPNAI, literatūros ir mokslo dvimėsenis žurnalas, organas Lietuvių Moksleivių Susivienijimo Amerikoje.

Pastarasis "J. S." numeris išėjo gerokai padidintas — numeriai ketvirtas ir penktas viename sąsiuvinyje. Iš jo galima spręsti pažangiosios moksleivijos ir studentijos subrendimą ir gabumus. Manau, kad pravartu plačiau susipažinti su moksleivių leidžiama literatūra ir jų dvasia bei *credo*.

Jaunimo Sapnų turinys susideda net iš šešiolikos kąsnelių. Pabandykim kiek daugiau domos atkreipti į tulus iš jų.

P nas Moksleivių Draugas išanginiame straipsnyje *Mūsų moksleivija ir mes*, bando apibudinti lietuviškąją moksleiviją Amerikoje. Autorius prieina prie to, kad "mūsų moksleivija neatsižymi nė skaitlingumu, nė savo idėjų platumu." Daugumas jos, girdi, tik lengvesnės duonos jieškotojai. Jie savė laiko mokslo žinovais ir apšvietos platintojais, tečiau jų galutinas tikslas yra ne žmones šviesti, tobulinti, o juos išnaudoti, valdyti.

Šie moksleiviai laikos neklaidingo katalikų bažnyčios mokslo, kuris remiasi svajonėmis tų, kuriuos ji ilgai persekiojo. Toliau sakoma, buk katalikų bažny-

čios mokslo klaidos "mirga kiekviename istorijos puslapyje." Šioji moksleivijos dalis yra "gyvi automatai." Kitų minties ir norų tarnai. Čia, suprantama, kalbama apie dešinįjį moksleivijos sparną.

Antroji moksleivijos dalis, pasak autoriaus, pilna pasišventimo, kantrumo, energijos ir ištvermės. Tik girdi, "jos padėjimas yra tokis sunkus, kad ir tvirčiausią sielą sugniuždo, ir galų gale išaina ne tas, kas turėjo būti."

Neapsieinama ir be pavyzdžių. Štai tulus čia pacituosiu.

Antrinis *Draugo* redaktorius, kuomet sėdėjo moksleivio ir studento suole, buvo neišpasakytai pažangus ir ideališkas asmuo. Jis manė pabaigsiąs agronomijos mokslą ir važiuosiąs Lietuvon tautiečių mokyti, kaip iš žemės pelną traukti. Sava mintis rėmė praktika.

Kada kiti moksleiviai išvažinėdavo pas draugus, gimines bei pažįstamus vakacijas praleisti, jis susiradavo užsiėmimą pas nkininką arba sodininką ir ištisus tris mėnesius nuo ryto iki tamsos triusės, gaudamas mažą užmokesnį. Jis galėjo kitur darbą gauti ir daugiau pelnyti, bet jis to nedarė, nes jam rūpėjo praktišką agronomijos pusę.

Išsibaigus skambučiams, bandė krautuvėse dirbti, mokytojauti; užsidirbęs kiek vėl stojo mokyklon, bet netrukus, dėlei tų pačių priežasčių iš ten pranyko ir atsidurė *Draugo* gardelije. Tuom užsibaigė asmens idealas. Dabar, netik kad neskleidžia tarp žmonių pažangiųjų minčių, bet atžagarai, it vėžys, rėplioja atgal, traukdamas su savimi kitus, už save silpnesniusius. Tokią ypatos paklaidą autorius bando išsteisinti. Girdi, jei "žmogus ant savo kelio randa tik nepasisekimus, tai ar galima jiems nepasiduoti?" Nėsa, mat ir "plienas laužiamas nulužta." Taip, bet pamatykime, ar šis tvirtinimas ir ypatos dvasios teisinimas atlaiko bandymus.

Kiekvienas pasaulyje žymesnis darbas bei idealas savaimi dar neįvyko. Kiekvienas vykdomasis daiktas reikalauja: žinojimo, pasišventimo, charakterio ir atsakančio takto, o užvis daugiausia—ištvermės. Be šių ypatybių, asmuo tik kalbėti tegali apie darbus, idealus, vienok jis nėra tinkamas jų įvykinimui. Taip istorijos lapai, taip pats gyvenimas mums aiškiai sako, kad panašiai idealus vykdyti, kaip juos kunijo *Draugo* garde sėdintysis, jų niekaip negalima įkūnyti. Tikrieji darbininkai, tikrieji savo įsitikrinimų bei idealų realybėn kunytojai, netik sutiko vien panieką ir šiurkštumą iš minios, bet dar tapo prašalintais iš mokyklų suolų ir iš tėvynės (Byron'as, Hugo, Mickevičius, Heine ir aibės kitų). Bet kam reikia jieškoti panašių idealistų tarp svetimtaučių; juk ir tarp savųjų jų ganėtinau turėjome ir tebeturime.

Paveizdon imkime kad ir tautiškąją idėją. Kiek profesionalų, moksleivių ir studentų kentėjo nuo persekiojimų; naikino savo sveikatą sušvinkusiuose kalėji-

muose, o tuli net ir gyvastis paaukavo... Kiek iš pirmųjų tėvinainių turėjo nešdintis iš tėvynės už tautybės platinimą? Juk dar ir nudien turime ypatų, kurios už tautybės plėtojimą, dar studentais tebudamos, turėjo skubiai apleisti Rusiją. Vokietijon atvykusios irgi neatrado keptų vištų: kaizerio berniukai joms liepė prasišalinti iš Germanijos bėgyje *dvidešimt keturių valandų* laiko. Be piningų, be draugų, kur dingsi?—Nors ir gyvas žemėn lysk. Vienok ir šioje kritiškoje valandoje jie nenusiminė ir pamylėto idealo nemetė šalin. Atvažiavę svečion šalin dirbo fiziškai, skleidė tarp viengenių tautiškąją idėją, leido pirmuosius laikraščius ir podraug lankė mokyklas. Vakacijų laiku tuli dirbo ne ant ukės, bet plytų dirbtuvėje. Toks sunkus darbas net po penkias pusles užtrynė ant kiekvieno piršto,—vienok mūsų tėvynainiai, dantis sukandę, milžiniškai ir nesvyruojančiai laikės užbriežto idealo. Jie šį idėjos kryželį tyliai ir tvirtai nešė. Bet studentas, kuris, dėlei finansinio nedatekliaus, turėjo apleisti mokyklos suolą, kartu ir savo idėjas užriaukė užmiršties maišan! Tai ne idealisto, bet šiaip sau politikieriaus bei nedarugėlio taktika. Mano nuomone, tokių nenusistovėlių reikia saugotis, nes jie nestovi už idėją, bet gerinasi tiems, kur mato gausią šiltesnę vietelę ir geresnę duonos kėsnį. Juk, paveizdon, tuli mūsų daktarai lošia panašią don Kichoto rolę.

Gal kas pasakys, jei mūsų pirmieji tėvynainiai tiesiog likos kankiniais savo idėjos besilaikydami, ar gi ir mums pravartu tai daryti ir ilginti kankinių už idėją litaniją? Sakau ne, ir da kartą ne! Visai nereikia kankiniu tapti, idant laikytis savo idėjos. *Draugo* suole sėdinčiajam to ir gi nereikėjo daryti. Šiandien ir pas pažanguosius yra darbo, bile tik butų, kas jį dirba. Kiekvienas pažangusis inteligentas, kuris tik pasirodė šioje šalyje, tuč-tuočiau gavo užsiėmimą prie pažangiojo laikraščio arba šiaip įstaigos. Minėtam *Draugo* darbininkui, už savo idėjos nesilaikymą tik papeikimą galima išreikšti. Antrą pusę vertus, juk čia privatiškas ypotos dalykas, tai kam reikia apie tai kalbėti. Jeigu tuli mano, kad permainymas tiek tereiškia, kiek čigonui pamelavimas, tai kam dar juos reikia teisinti už toki pasielgimą? Berods išmintingiau būtų, jei pasakytume: “tesizino jie sau!”

Mokslīški trupinėliai, matyt, moksleiviams nekaip tesiseka rašyti. Štai kad ir straipsnelyje *Kaip pasidarė žemė*, autorius, p. M. Strikulis, keturių puslapių straipsnyje bando išaiškinti net keturias saulinės sistemos hipotezas. Visas straipsnelis išėjo, anot priežodžio, nė keptas, nė virtas. Apie žemės pasidarymą yra prirašyti net keli kningų tomai, o cia moksleivis, ve, ėmė ir išaiškino visą tvėrimosį ir vystimosį procesą keliolikoje puslapių!

Čia pirmon vieton: antgalvis neatsako įtalpai. Antgalviu daug užsimota, bet straipsneliu mažai nukirsta.

Straipsnyje yra tulų neaiškumų. Apleidus kitus, reikia butinai iškelti aikštėn šį.

Autorius sako: “Ji (atmosfera) susidėjo iš hydrogeno, nitrogeno—dviejų karbonoxidų. Oxygeno dar tuomet *nebuvo* (mano pabrauk.). Jis pasidarė liuosas, kada *atsirado* (mano pabrauk.) vanduo. Vanduo-gi pasidarė, kada *oxygenas* (mano pabrauk.) susijungė su hydrogenu, paimdamas hydrogeną, iš oro ir oxygeną iš sudėtinių, talpinančių jį.”

Reiškia, oxygeno (nesakysiu ore, bet erdvėje) nebuvo. Jis atsirado tik tada, kada vanduo pasidarė. Kadangi vandens molekulas susideda iš dviejų hydrogeno atomų ir vieno oxygeno atomo, todėl paklausa, kaip vanduo galėjo pasidaryti, jei oxygeno *nebuvo*? Tai viena. Antra, jei oxygeno *nebuvo*, tai iš kur jis paskui atsirado? Šis tvirtinimas ne tik neatlaiko logiško protavimo kritikos, bet podraug priešinas medžiagos konservizmo teisei. Autorius turėtų žinoti šį elementalų dalyką, kad po ilgų bandymų visi *žymesnieji* ir teisybės *besilaikantieji* mokslininkai sutiko, kad medžiaga nėra sunaikinama, nė sutveriama. Oxygenas—medžiaga. Todėl jis paskui savaimi, iš nieko *negalėjo* atsirasti. Gi išteisybės, tada liuoso oxygeno *gal* nebuvo; vienok jis radosi sudėtinuose. Kitaip sakant, oxygenas, kaipo medžiagos vienukė, visuomet erdvėje buvo.

Straipsnelis *Vienybė* yra labai nenaturalis, supintas, neaiškus. Autorius, jeib vienybės svarbą aiškštėn iškelti, griebėsi sekančio pavyzdžio:

Nuėję girion, ką mes matome? Matome medelių vienybę, ar jie bus tokios rūšies, ar kitokios. Ką mes girioje girdime? O-gi malonų medelių vienybės šlamėjimą. Tartum broliai ir sesutės, jie ten gyvena vienybėje. Jie šakutėmis glostosi vienas kitą, tartum gelbstisi bėdoje.

Na, pakaks cituoti tąją išsvajotą medžių vienybę, nes jos ten visai nėra. Beabejo, medžiai šlama, bet tas jų šlamėjimas nevienodas ir nelygus. Kiekvienas medis kovoja už savo buvį, besistengdamas praaugti kitus. Jei jam tas nepasiseka, tada liekasi savo “brolių šakutėmis” užslopintas ir daugiau augti veik negali. Visi chlorofyliniai medžiai stengiasi kuodaugiausia gauti saulės spindulių. Jie, kiek galėdami, tiesia savo šakas kuoplačiausia. Kiekvienas girios medis tiesia savo šakas ir lapus saulės link. Kurie negali to padaryti, jie tampa “broliukų” pavergtais. Jie sukrypsta, susisuka, užkežėja ir toliau neįstengia augti, bujoti. Laukų medžiai, kaipo taisyklė, yra visuomet apsukui šakoti; girios medžiai, atžagarai, turi šakas tik ties viršumi.

Čia matos vien tik kova už savo egzistavimą ir prisitaikymas prie gyvenimo aplinkybių. Tarp medžių, jei atidžiai prisižiūrėsime, nerasis jokios vienybės ir sutikimo. Parazitų irgi daugiausia randas tarp medžių.

Šiaip ar taip svarstant, medžių vienybė gali rasti tik autoriaus vaidentuvėje. Realiniame jų egzistavime to visai nepastebima.

Autorius kalba apie skruzdėlių vienybę, Tos, su-
prantama, gyvena pavyzdingoje vienybėje. Jų vienybė
nėra išsvajota, bet naturalė.

Galop autorius prieina ir prie lietuvių vienybės.
Jis čia randa visomis pusėmis sukrypusį, nesuorgani-
zuotą, antigonizmo pilną mūsų gyvenimą.

Kad mums stoka vienybės, tai visi jau senai paste-
bėjo. Nors skaudu, bet reikia pripažinti, kad vienybė
pas mus ne tuo skleis plačios pasauliožvalgos žiedus.
Kiekvienas nudien bile kokios partijos veikėjas pirmon
vieton stato ne liaudies reikalavimus, bet savo partijos
bei partijėlės kadir siauriausius principus. Taip dary-
dami, aišku, niekuomet vienybės neįvykdysime.

Autorius pastebi, buk keli metai atgal, lietuviai
Amerikoje pradėjo pinti vienybės vainiką. Bet nelaimė,
tas vainikas ėmė triokš, ir pertruko. Čia autorius turi
omenyje S. L. R.—K. A. Mat, svietiškieji, nepanorėję
tempti kunigų jungo ir jiems tarnauti, atsiskyrė nuo
jų. Autorius kaltina juos už vienybės ardymą. Vienok
manau, kad sutiks tie, kurie šiek-tiek žino Amerikos
lietuvių historiją, jog vienybę ardė ir dabar tebeardo
daugiausia kuningai. Aiškiai skaitome jų darbus S.L.A.
historijoje. Juk dvasiškieji ne tik kad ardė tarp lietuvių
vienybę, bet nesusilaikė ir nuo ypatų šmeižimo. O gal
jau užmiršome, kad jie buvo paleidę paskalą, buk Dr. J.
Šliupą negavo medicinos daktaro diplomo. Kuningėliai
Šliupą ir Dembskį buvo net Suvienytų Valstijų valdžiai
iškundę, idant juodu transportuotų, kaip negeistinu
šalies piliečiu.

Tiesiog suskaityti negalima visų tėvėlių darbėlių,
kuriais jie ardė, šmeižė nepageidaujamas ypatas ir tebe-
ardo pageidaujama vienybę. Kuningai matydami, kad
lietuviai ruošiasi prie visuotino politiško seimo Ameri-
koje, jie pasistengė užbėgti visoms partijoms ir srovėms
už akių, surengdami panašų "seimą". Tai pasibaisėtinas
vienybės ardymas. Jei kuningija taip elgiasi, svietiš-
kieji butų tiesiog pastumdėliai, jeigu klausytų kuningų
ir eitų jų pramintais bei minamais egoistiškais takais.
Pagalios reikia da priminti a. a. kun. A. Kaupo laiškus,
kuriais iškėlė aikštėn konfratų darbėlius. Kuomet
Didžiosios Revoliucijos metu visos srovės rupinos revo-
liucija, kuningai varė slaptą politiką, idant įgyti savo
rankosna vadovaujančias vadžias.

Už vis geriausiai galima kuningų psychologiją su-
prasti iš Lietuvos atstovų rinkimo į valstybės dumą.
Kiek čia tapo apšmeižta, apjuodinta ir net šnipais ap-
šaukta nekaltų ypatų? Dar gi ant galo ir pačius rinkė-
jus suvylė. Tą dirbo vien tam, kad savo ypatas pra-
vesti. Tai tik keli juodųjų taškų.

Autorius to visko nemato. Jam tik žinoma, kad
"triokšt ir pertraukė į du šmotu tą vainiką." Žinoma,
svietiškieji atsiskyrė nuo kuningų, nes jų egoizmo ir po-
litikavimo ilgiau negalėjo kęsti. Šiuo pasielgimu jie pa-
rodė pilną subrendimą.

Idant vienybė tarp visuomenės klestėtų, pati visuo-
menė turi buti plačių pažiūrų; jos skirtingų partijų bei
srovių vadovai neprivalo vesti savo pasekėjus siaurais
partijų takeliais. Turime gerbti ne tik save ir savo
nuomonę, bet turime neignoruoti ir kitų ypatų nuomo-
nių. Kada patįs tiek pakilsime, tada vienybę išvysime.

Autorius užbaigė straipsnį poezija. Bet ji taip ne-
naturalė, taip nevykusi, et, geriau butų, jei jos ten vi-
sai nebutų. Gal mažam autorius ir mano, kad gal kada
ir jį pamylės Parnaso dievaitės. Tečiau, sprendžiant iš
pačios poezijos, bus sunku vargšui prisigriebti prie tos
pageidaujamos vietos. Šimtą kartų geriau padarytų,
kad visai nebandytų poezijos rašyti. Tokiomis savo,
atsiprašau, "eilėmis", tik darko poeziją. Jose nėra nė
rimo, nė ritmo, ne poetiškos minties imaginacijos. To-
kias eiles Lietuvoje ir piemenukai pirštu ant smilties
sugebi parašyti.

Iš geriausių straipsnelių reikia paminėti beletristiš-
ką piešinėlį *Apleistasis*.

Autorius paėmė siužetą iš moksleivių gyvenimo.

Visos piešinėlyje apibudintos scenerijos, visa apy-
sakėlės mintis nėra lietuvių moksleiviams svetima.

Kalba plaukianti, lengvutukė, aiški. Pats rašinėlis
yra paprastas, vienok pradėjus jį skaityti yra kuo pasi-
gerėti.

Autoriumi galima pastebėti ne vieton pasakymą: "Ar
aš galiu mylėti savo tėvynę, jeigu jos neturiu?"

Jei kudikis, nežinodamas ir nepažindamas savo mo-
tinos sakytų: "Ar aš galiu mylėti savo motiną, jeigu
jos nežinau, nepažįstu?" Toks jo išmėtinėjimas butų
teisingas. Tėvų yra priedermė atsakančiai kudikius iš-
auklėti. Jei jie to nepadarė, neišpildė savo pareigą, ku-
dikio negalima kaltinti už išmėtinėjimus.

Su tėvynė kas kita. Kuomet tėvai gimdo ir auklėja
kudikius, tėvynė negimdo ir neauklėja savo gyventojų.
Čia *vice versa* yra dalykas. Žmonės, tėvynės prakilnųs
gyventojai, išauklėja ir išvysto tėvynę. Kiekviena tauta
remiasi prakilniais vaikų darbais. Kuodaugiau tųjų pra-
kilniųjų joje gyveno, tuo augščiau yra iškilusi tauta.
Mūsų tėvynę pakėlė iš karsto kiltadvasiai jos sunys.
Nudien negalime sakyti, kad neturime tėvynės, nors, iš
teisybės, ją turime. Jos vaikai turi kelti savo tėvynę
prakilniais darbais ir originalėmis mintimis. Supras-
kime, kad mūsų tėvynės garsas rymo ant mūsų pačių.
Taigi, padėję abejones šalin, stengkimės tėvynės garsą
paskleisti tarp kitų tėvynės žmonių. Kitaip sakant, kiek
mes tėvynei dirbame, tokią ir tėvynę turime. Naiviškas
pasakymas: "Aš negaliu mylėti savo tėvynę, jeigu aš
jos neturiu." Tik tas neturi tėvynės, kuris ją nenori
turėti. Išleidus šitą frazę, kaip minėjau, visas piešinėlis
vykusiai parašytas. Skaitant yra kuo pasigerėti.

Rašinėlis *Be pasparto* yra vykusiai ir tikrai parašy-
tas. Gi *Prieblandos* ir *Sapnas* tik prieblandomis ir sapnu
tepasibaigia. Perskaitęs pirmąjį piešinėlį, atsikvėpi ir

pasakai: "Atoriui viskas sukas, pinas, maišos ir jis, nabagas, iš to mišinio nepajiegia iškopti."

Antrasis sapnuoja, sapnuoja ir prisapnuoja netikėtų dalykų. Tikras iš jo kankinys. Apsaugok, Perkune, nuo tokių bei panašių sapnų.

Poezijos čia irgi nestokuoja. Iš geriau pavykusių reikia pažymėti Klajuno *Miestui* ir *Liaudies motyvai*. Taip pirmoji, taip antroji pasižymi paprastumu, poetiškumu ir minties smailumu. Beskaitant šias eiles tiesiog yra kuo pasigėrėti.

Nors jau kalbėjau apie daug *Jaunimo Sapnuose* tilpusios medžiagos ir literatūros, vienok pats svarbiausias branduolys pasiliko. Šis branduolys—tai baigusieji profesijas studentai, mūsų nauji profesionalai.

Šiame "J. S." numeryje tilpo septyni paveiksai ir biograifjos mokslus baigusiujų ypatų. Tai svarbi mūsų gyvenime naujiena. Bet gi negalima ir pastarojo apsi-reiškimui praleisti ne padarius tulų pastabų.

Biografijose pasakyta, kad pabaigė tokį ir tokį mokslą, apsigyveno ten ir ten, arba mano užsiimti tuo ir tuo. Niėnieko nepasakyta, kaip naujieji profesionalai rupinos moksleivių judėjimu, kuo prisidėjo prie pažangiųjų moksleivių organo palaikymo; ar rėmė tai, kas yra pažangiesiems studentams brangus ir remtinas. Jei jie nedalyvavo moksleivių judėjime, nesirupino jų reikalais, jeigu jie ėjo mokslus vien tam, kad paskni turėti geresnį duonos kąsnį,—tai kam dar dėti jų paveikslus moksleivių organe?

Pagirtina, kad jaunikaičiai mokinas amatų, grie-biasi augštesnių mokslų ir mokinas profesijų, bet tas apeina tik pačius besimokinančiuosius. Visuomenė laukia ne dolerinių profesionalų, bet idėjinių veikėjų. Tas yra visuomenei svarbu. Bet biografijose, kaip tyčia, apie tai nieko nekalbama. Profesjonėlių jau ir dabar mums nestoka, bet *tikrų* profesionalų, tikrų darbininkų bile kokioje dirvoje, tikrų liaudies švietėjų ir susipratimo platintojų,—mums didelė stoka, o stoka. Tikiu, kad ne vienas iš baigusiujų taps netik praktikuojančiųjų dalykų žinovais, bet podraug ir visuomenės veikėjais.

Aplamai, šis "J. S." numeris yra pilnai žingeidus ir vertas perskaitymo. Jei jam ko stokuotų, tai tik platesnių žinių iš moksleivių gyvenimo bei judėjimo.

Spauda daili. Formatas nemažas. Žodžiu, sąsiuvinys pilnai vertas 35 centų.

Šiose pastabose pažymėti tuli, mano nuomone, nedateklumai, tai tik mažmožis, sulyginus su pačiu sąsiuviniu. Juk neužmirškime, kad turinys susideda net iš šešiolikos atskirų kąsnelių.

Moksleivių apystovos yra mums žinomos. Juos vargina lekcijos, vargina visuomeniniai reikalai, spaudžia finansinis nedateklumas, vienok, nežiurint į tai, jie užsikrovė didelę idėjinę naštą ant savo pečių. Mūsų pareiga remti juos sunkiame jų darbe ir pasišventime.

Jaunimo Sapnus, ištikrųjų, reikia prenumeruoti kiekvienam lietuviui. Šelpkime moksleivius bei studentus, jei ne kuo kitu, tai nors jų leidžiamos literatūros užsiprenumeravimu ir platinimu.

Galop padaręs tulas pastabas linkiu, kad "J. S." prasiplatintų po lietuvišiais apgyventas kolonijas ir rastų draugišką ir finansišką paramą kiekvieno lietuvių širdyje.

Zigmas.

PASTABOS BEI KRITIKA.

JONO JONILOS RAŠTAI, išleisti Tėv. Myl. Draug. kaštais. Spauda spaustuvės Lituanica, Tilžėje, Europoje.

Tėv. Myl. Draugija tapo sutverta su tikslu, idant išleidinėti skaitymo vertus raštus ir juos platinti tarp lietuvių. Ši draugijos uždavinį, be abejo, pildė jos viršininkai. Draugija, per ilgus gyvenimo metus, įgijo tarp lietuvių prakilnų vardą. Visi jon rimtai žiuri. Itin visuomenė atkreipia domą į jos leidžiamus raštus. Teisingai gėrimės tokiais leidiniais, kaip *dr. Kudirkos raštais*, *dr. Garmaus paskaitomis*, *Vaičiaičio eilėmis*, *Chemija* ir kitais. Štai galop susilaukėme paskučiausio Jonijos leidinio ir labai laukiamą raštų—butent *Jono Jonilos Veikalų veikalėlių*.

Atorius abelnoje prakalboje pasisako, kad šiuos raštus tvėrė ilgiau, kaip per dvidešimt metų.

Pradėjo rašyti—pasak autoriaus—iš pradžių pašešupyj, panemunėj, paskiau Alleghenų kalnuose, Floridos miškuose, Adeirondakuose, Baltame ir Mėlyname kalnyuose, po Valakų padange, pakraščiais karštųjų Afrikos smilčių, Kolorados Tyruose, Šveicarų žemėje ir, galop, Švarevalde.

Matomai, atorius nepastoviai gyveno. Iš vienos pusės tai retenybė, kad žmogus, dar literatas, taip daug įstengtų išnardyti, veik visus pasaulio kampus. Yra tarp žmonių išsidirbusi abelna nuomonė, kad bile koks darbas reikalauja nuoseklumo ir pastovaus, ramaus, srovenančio gyvenimo. Toks besitrankymas iš vietos vieton suneryuoja rašytoją, iščiulpia visas tvėrimo spēkas ir jis neištengia pagaminti pasauliui prakilnių veikalų. Jie rašo tik nuotrupas—fragmentus. Tai mums pagamino ir Jonas Jonila. Tečiau, viską nustumus šalin, reikia truputį pakalbėti apie branduolį—veikalus.

Raštai paskirstyti į tris tomelius. Jie visi dailiai, artistišškai ir maloniai apdaryti. Viršelius puošia moteries paveikslas—figura. Ji rankoje iškėlusi neša apšvietos kodylą, iš kurio plėtojas išminties liepsnos; antroj rankoje laiko meno simbolį. Malonus, ir, iš dalies, originalis raštų papuošalas.

Tomeliai neperdideli—nė vienas nesiekia dviejų šimtų puslapių.

Kadangi dauguma raštų susideda iš smulkiųjų ei-

liū, tai berods juos galėjo lengvai išleisti dviejuose arba viename tome. Dabar tai jau perdaug smulkus ir veik tik viršeliais tesiskiria nuo dešimtukinės literatūros. Jeigu draugija būtų išleidusi minėtus raštus viename tome, būtų suėdinus keletą dešimčių dolerių. Kadir nenoroms dabar norisi manyti, kad čia norėta pasigarsinti tik tomų skaičiumi, o ne jų dydžiu ir įtampa.

Kiek vieta daleis, paeiliui čia bandysiu apibudinti minėtas eiles ir veikalėlius.

Pirmasis tomelis susideda iš *Dainų pynių*, *Karių-vainų*, *Smulkiųjų vertimų* ir *Velinių*.

Dainų pynės, trumpai pasakius, tai liaudies poezija. Jos mažai kuo skiriasi nuo Juškevičių surinktų liaudies tvarinių. *Dainų pynės* susideda iš radynų ir svodbos, kurios veik lyginasi *Palangos Juzei*.

Jeigu nemokyta liaudis ypatingu tonu ir stiliumi tveria savo poeziją, tas nereiskia, kad ir poetai turi laikyties liaudies išdirbto tono. Juk poetų tikslas ne tik rašyti poezijas, bet tobulinti eilių techniką ir tvirti dailę. Liaudis to, suprantama, nenumano. Ji, betverdama eiles, daugiau prisilaiko skambėjimo, tono, o ne technikos. Tas ir apvelka liaudies tvarybą ypatingu tonu. Jono Jonilos poezijos bei eilės, kurios yra parašytos liaudies stiliumi ir paprastumu, mano nuomone, mažą vėrtės teturi. Nebent liaudis jomis gėrėsis. Inteligentas, kuris jieško eilėse kalbos tyrumo, minties prakilnumo, kreacijos, — jis čia to neras.

Reikia paminėti, kad galima šiek tiek gerėtis vertimais — *Švintėžio baladomis*, *Švintėžiu*, *Švintėžyte*, *Dviem laiškais* ir *Velinėmis*.

Antras tomelis susideda iš *Smulkiųjų raštų*, *Karių-Vainų*, *Konrado Valenrodo* ir *Gražinos*.

Apie paskutiniuoju du vertimėliu nieko ypatingo negalima prabilti, nes S. L. A. senai juos išleido ir tuli lietuviai tulas svarbesnes mintis net iš atminties kartoja. Gi originaliai raštai, eilės, savo paprastumu, minties plikumu, kalbos netaisyklingumu niekuo nesisiskiria nuo pirmojo tomelio.

Trečio apleidus tulas nežymias eiles, priseina tarti žodį apie penkių aktų dramą *Jono Vaikai*.

Dramai siužetas imtas iš Rossijos revoliucijos laikų ir judėjimo. Pats minties branduolys maž daug toks:

Daktaras Tautila, karštas tėvynainis, senukas, be atvangos rašo, dirba tautiečių labui. Darbas išsėmė jo veik visą spėkas, o pasekmių rezultato nesimato. Abejoja, kad jo nickas neklausys ir sako:

Bau manęs, vargšo, šiandien klausys
Bemieganti lietuviai, abejonė!

Tečiau išsisklaido abejonės rukai, nes "lietuviai mėgsta gaudžią natą," o daktaras ta nata ir bando lietuvius žadinti.

Onytė, jojo duktė, pritaria tėvukui ir didvyriškai rengiasi išnešioti jojo dainas po visą šalį.

Jonas Didvaldis, jaunas, gimnazijos mokslus beeinaš mokinys, įeina daktaro kabinetan ir tariasi su Tautila apie tautybę, susipratimą, žmones ir tautą. Bet Jonas nerimauja, nes jo tėvukas ketino būti mieste ir atsilankyti pas daktarą. Jau pažymėtas laikas senai praslinko, o jo vis dar nėra. Galop atneša pas daktarą mirtinai sužeistą Jono tėvą, Lauryną. Žandarai jį peršovė už tautybę ir literatūros platinimą.

Žandarai stovi prie durių ir kažinko lukuruoja. Laurynas visai baigia gyvenimo dienas. Daktaras, gėrdos nepažinęs, gaudina juos:

Ko stovit, vyrai, gėritės skausmu
Aukos, ar ką? Turėtumet sarmatą
Ir gėdą, ba jau žmoniškų jausmų
Žinia, nėkiek neturite

Baigdamas kalbą priduria, kad "numirusio kuno jiems neberekia, o jo dušia vistiek jiems nebeteks." Žandaras atrėmė, kad jie "ne dušių jieško, o tik gyvunų." Jie, mat, laukia daktaro...

Žandarai suareštuoja daktarą. Laurynas klajoja ir miršta. Jonas, neramumo ir pagiežos apsuptas, sako:

Ant tavo (tėvo) kapo atsistojes,
Raštu ir agitacija sujudysiu, sukelsiu visą tautą,
Paakstysiu protus, napykantos ugnia
Uždegsiu širdis, jų jų gįslas, jų jų kraują
Užskiepysiu nuodais.

Ir galop Jonas užbaigia pirmą aktą sakydamas, buk su priešū mokėsiąs rokundą padaryti.

Antrasis aktas perstato mažiukame Lietuvos miestelyje žydo karčėmą. Jon susirenka revoliucionieriai — Jonas Didvaldis, Mikas Blėda, Petras Viršilas, Juozas Vienys. Jie visi tariasi apie veikimą, apie revoliuciją, žmonių upą. Nors nesusiorganizavę, nesusiplanavę, nežino, ar revoliucija atneš žmonijai nors mažą pagerinimą, vienok visų upas pakilęs, by tik valdžiai priešintis, žmonėse betvarkę kelti. Petras kiek šalčiau ir sumaniau pastebi

Taip, pradet! Šventa Tai būtų priderystė; bet turėkim atminty, Ką minios padarys?... Ar Lietuva yra prirengta? Prie to, ar žmonės permato, ar žino Dalykų stovį — ką, delko, kaip veikti?

Štai kur buvęs kur nebuvęs įsivelka kambarin viltvilys Džerabas. Visi šnekučiuoja, planuoja, kaip reikia veikti, šalyje revoliuciją kelti. Ilgainiui nusprendžia, jog ryt reikia eiti artiman miestelin, kur bus mugė, prisirinks daug žmonių, — ten reikia prakalbas pasakyti ir revoliuciją pradėti.

Ineina Didvalienė, velionies Lauryno Didvalio moterė, sielvartauja, raudoja, apkabina ir prašo sunaus, kad liautųs taipgyvenęs. Meldžia eiti namon ir užsiminti šeimyniniu gyvenimu. Sunus gi šaltai atremia: "Mama, palikimą tėtuko pildau." Toks Jono šaltas

atsiliepiamas perdurė silpną motinos širdį ir ji alpsta Jono rankose. Akto galas.

Trečiame akte perstato rinką Lietuvos miestelyje. Rinka, kaip rinka—nieko ypatingo—vežimai, gyvuliai, žmonės, žandarai, tvarkdariai, etc.

Štai burliokas pavogė ukininko vištą. Mugininkai vėpso ir to nemato. Džerabas atkreipė jų dėmesį. Žmonės suima burlioką ir reikalauja jam bausmės. Kur buvęs pasirodo urėdininkas. Jis liepia ukininkams paleisti burlioką. Iš to kyla tarp žmonių šurum—burum. Revoliucionierių tik laukta progos. Jonas pradėjo prakalbą rėžti. Nepoiligam Kazys praneša, kad mieste yra kazokų. Vienok nesusėję visi išsiskirstyti, kaip pribuvo kazokų burys sumišimo vieton. Jonas, ginklu apsišarvavęs, stengėsi kazokų pulkininkui nepasiduoti. Pastarasis, ilgą disputą nevarinėjęs, šovė Joną—nepataikio. Jonas atsako tuo pačiu sužeisdamas pulkininką. Pakyla tikras sumišimas. Kazokai paleidžia ginklus darban. Kazys krinta negyvas; moteris sužeista. Kareiviai apsupa minią. Joną suareštuoja. Tuo ir baigiasi aktas.

Ketvirtame akte perstatoma kalėjimas, kuriame Jonas uždarytas. Jis vienas atskirtas nuo visų.

Sargas valo Jono kambarį, nes „načalstva“ ateis Joną kvosti. Jonas dasižino nuo sargo, kad jam sunku bus gyvam išlikti.

Prokuroras su viršininku kvotė Joną, bet mažaką iš jo teišgavo. Jiems norėtusi sužinoti visą revoliucionierių lizdą. Palieka Joną ant dienos—kitos, idant apmąstytų ir prisiruoštų prie kvotimų. Jei ir dabar Jonas neišduos revoliucionierių lizdo, tada jau torturuos jį.

Jonas, nematydamas, kaip iš šių pinklių išsisukti, nusprendžia sau galą padaryti.

Iš baltinių nuveja virvę ir bando narinti sau ant kaklo, bet įeina kalėjiman Onytė, daktaro duktė ir paliuosuoja Joną.

Penktame akte Jonas, neregį pasivertęs, Onos vedamas, pareina namon. Jis su savimi dar turi ir kankles. Toliau Jonas su Ona atsiduria žmonių sušauktame susirinkime, kur randa ir Džerabą. Pastarasis susinervuoja ir apalpsta. Ilgainiui išsiaiškina, kad ubagas—neregys yra Jonas Didvaldys; jojo vedėja—panelė Tautiliutė, visuomenės veikėja, „rašėja“ ir agitatorė.

Pagaliaus parvažiuoja iš kalėjimo namon ir daktaras Tautila. Galop Tautila palaimina Joną ir Oną. Toks tai dramoje atvaizdintas paveikslėlis. Dabar jo naturališkumas.

Pirmas aktas, galima sakyti, šiek tiek pavykęs, bet toliau... Na, ir ką toliau?.. visa mintis visai nusmunka nuo lygsvaros fulkrumo.

Antrame akte, kur parodoma, kaip revoliucionieriai, suėję žydo karčemon, svarsto veikimo planus. Tokion vieton gali veikimo planus svarstyti tik „revoliucionieriai“, tečiau autorius to nepažymi. Ne tik kad

revoliucionieriai taip žioplai nelaiko susirinkimų, bet ir gimnazijos mokiniai, gyvenimo tradicijų nepatyrę jaunuoliai, jei tik laiko kokį, kad ir visai nežymios svarbos, susirinksmėli, jį atlieka daug saugesnėj ir parankesnėj vietoj. Toliau, juk jie žinojo, kad Džerabas veidmainis, pataikunas, juo negalima nė mažiausia pasitikėti, tai kam jį leido savo tarpan? Ar gal tam, kad paskui nuo jo nukentėjus? Bereikalingas revoliucionierių žioplumas ir užduočių nesupratimas.

Trečiame akte Jonas rinkoje prieš valdžią agituoja žmones. Iškilta sumišimas. Kazokai suareštuoja Joną ir įmeta kalėjiman.

Čia norisi pasakyti, kad Jonas lošė nesubrendėlio, nežinėlio, karštakraujo agitatoriaus rolę. Bet kur tau! Juk jis dvidešimts šešių metų amžiaus, prie to, baigęs septynias gimnazijos klases vyras; rašytojas, kalbėtojas ir suprantąs žmonių psichologiją; visų revoliucionierių, viso judėjimo vadas—žvaigždė.

Jei revoliucionierių vadai taip viešai daužytų, ant vežimų pasilipę žmonėms prakalbas sakytų, agituočiau,—tai nenoroms reik tikrinti, kad ir revoliucijų nebutų, nes valdžia vadus taip išgaudytų, kaip lapė naminius ančiukus. Jei Jonas buvo tikras revoliucijos vadas, jam visai nepritiko taip viešai po muges dulinėti ir lošti užsidegėlio rolę.

Jonas sėdi kalėjime. Ateina viršininkai jį kvosti. Jis neatsako į jų paklausas. Jie duoda Jonui laiko dalykų apmąstymui. Jie mano, buk Jonas susiramis, viską apmąstys ir išduosias jiems pageidaujamus asmenis. Jei to nepadarysias, tai, girdi, torturuosias jį.

Tai buta nepaprastai sąžiningų viršininkų!... Beskaitant tokį paveikslėlį norėtusi tikėti, kad tai ne Rossijos valdininkai, tečiau viskas dedasi Rossijoje. Bereikalingas eufanizmas, nenaturalis dalykų apibudinimas, autoriui stokuoja gilesnio Rossijos viršininkų psichologijos pažinimo. Ad. Mickevičiaus *Velinėse* berods teisingiausiai apipiešė Rossijos valdininkus. Jo apibrieztieje daug kuo skiriasi nuo Jono Jonilos prokurorų.

Jonas iš baltinių nuveja virvę ir abejoja, ar smaugtis, ar ne. Mat, besėdėdamas kriminališkame kalėjime turi laiko ne tik virves vyti, bet ir žiopoti, abejoti apie galo pasidarymą. Juk tardytojas paliko Joną kalėjime tik tam, kad iš jo medžiagos išgavus, bet jis, anksčiau ar vėliau, vistiek turės mirti. Tai kur kalėjimo sargai, kad jie leido Jonui taip ilgai ruoštis prie iškilmingos mirties?..

Galop Ona išvaduoja Joną nuo mirties. Bet ir čia didelis nenaturališkumas, dirbtinumas. Rods, kuomet atsivėrė kalėjimo sunkios durys, Jonas su Ona turėjo džiaugsmingai ir kuogreičiausiai sprukti laukan, bet čia to nėra. Juodu dialoguoja net tris puslapius ir net apie meilę. Jonas tarytum užmiršo savo kalėjimą, tik Onai paaiškinus,—nusprendė bėgti. Mat, jiemsdvim laikas visai pigus ir bevertės. O jau tas Jonas, dramos veikė-

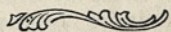
jas, tai, atsiprašau, tikras vėpla. Kuomet ištikrųjų turėtų būti mitrus, apskrus, sugabus, turėtų suprasti laiko svarbą ir jo veltui neaikvoti.

Penktame akte Jonas, pasivertęs elgėta, grįžta namiškėn. Veik tuo pačiu laiku pargrįžta namon ir Onos tėvas, daktaras Tautila. Jis palaimina Joną su Ona. Gi visoje Lietuvoje revoliucijos dvasia putoja, siaučia, virte verda. Jonas, sužeidęs kazokų viršininką, išsprudęs nuo mirties kilpų,—nieko nebijodamas, nesislėpdamas, ramiai grįžta tėviškėn... Na, kalbėkit, kaip sau norit, bet tai negalimas daigtas. Tai be logikos ir be papedės frazės — išsireiškimai. Toki revoliucionieriai gali būti tik ant popieros, o ne tikrybėje. Revoliucionierių vadai, jei įpuola tokiose aplinkybėse, išsineria iš jų, neatsižvelgdami, tuoj sprunka užsienin arba kiton saugion vieton. Valdžia turėtų būti tiesiog akla, bespėkė, jei negalėtų suimti revoliucionierių, kaip Joną. Jei revoliucionierių vadams taip pigiai viskas atseitų, bėpigu jiems būtų revoliucijas kelti. Tiek tai apie dramą. Aplamai, neatkreipus domos į viršminėtus dramos nenuoseklumus ir nelogiškumus, veikalas vertas perskaitymo. Daug ten telpa dailių frazių, o da daugiau tautiškojo jausmo. Čia plačiai kalbu apie dramą, nes stambus veikalas, tai menku pastebėjimu negalima užsi-ganėdinti. Dabar rašyba.

Rašyba perdėm originalė. Jei neko kito, tai autorius turėjo prisilaikyti aplamai išdirbtos rašybos. Autorius rašo, paveizdon, "teip", "šeip", "rašėjas", kuris pasak vieno kalbininko, tiek tereiškia, kiek kiaulių ganėjas. Nors europiečiai tankiai prikaišioja amerikiečiams lietuvių kalbos nežinojimą, bet šiame atvėjyje, Amerikoje išleistų knygų kalba, kaipo taisyklė, yra daug lietuviškesnė. Barti ir da kartą reikia autorių barti už kalbos pamėgdžiojimą.

Aplamai Jono Jonilos raštai, apleidus kalbos netaisyklingumą, apdarais ir tulais vertimėliais pasižymi. Originalės eilės, išimant *Jono Vaikus*, mano nuomone, žemos literatės vertės. Berods Tėv. Myl. Draugija galėtų išleisti ir geresnių raštų, žinoma, gal brangiau atsi-citų.

Alfa.

Victor Hugo.

Vertė Zemės Vaikas.

Notre Dame de Paris.

(Paryžiaus Švenčiausioji Panelė).

VIII.

(Žiur. "Laisvosios Minties" num. 53).

IV. Raktas nuo Raudonųjų Durų.

Tuo tarpu kalbos apie stebuklingą čigonės išsigelbėjimą pasiekė ir archidiakono ausis. Sužinojęs apie tai, ir pats nesuprato savo jausmų, sukilusių toje va-

landoje. Jis jau apsiprato su minčia, kad Esmeralda numirė. Ir buvo ramus — mat, pasiekė jau augščiausią savo kančių laipsnį.

Sužinojęs gi, kad ji ir Febas abudu yra gyvū, jis pajuto, kad jo kančios atsinaujina su didžiausia spēka.

Užsidarė savo celėje ir nesirodė, nė laikė bažnytinių pamaldų, nė per šventes. Nieko nesileido pas save per kelias savaites. Visi skaitė jį ligoniu, ir jis ištikrųjų sirgo.

Per visas tas dienas jis nesitraukė nuo lango, iš kurio galėjo matyti Esmeraldos prieglaudą. Kartais jis net matydavo ją vieną arba su ožkute, ar drauge su Kvazimodu. Jis matė tuos tukstančius malonių smulkmėnų, kuriomis kuprius stengėsi įtikti merginai ir atsiminė keistą žvilgsnį, kuomet tasai išgama žiurėjo į Esmeraldos veidą. Jis klausinėjo savęs, kas buvo per priežastis, kad kuprius išgelbėjo Esmeraldą. Žiurėdamas ištolo, kaip Esmeralda kalbėdavosi su Kvazimodu, archidiakonas aiškino sau, kad ji myli savo išgelbėtoją ir todėl, žinoma, stebėjosi iš moters širdies. Tuokart jo dvasioje sukildavo pavydas, o nuo to jo veidas nurausdavo iš sarmatos.

— Kad dar nors kapitonas!... O dabar—tas išgama!...

Ir ta mintis neduodavo jam ramybės.

Jo naktis buvo baisios; nuo to laiko, kaip sužinojo, jog čigonė yra gyva, naktis jam pasidarė ištisa kančių grandim.

Bet vieną kartą jis jau nebegalėjo pakelti tų neapsakomų kančių. Pasikėlė iš savo lovos, užsižibino liktarną, pasiėmė raktą ir išėjo iš savo celės.

Tą vakarą Esmeralda kažkodėl užmigo linksmesnė, ne kaip visados, pilna saldžios vilties ir lukesčių. Stai-gu per miegus ji užgirdo šale savęs kažkokį šnabzdėsį. Atmerkė akis. Buvo tamsu. Bet-gi aiškiai pamatė, kad kažkas stovi ties langu su žibintuvu rankoje ir žiuri stačiog į ją. Toje pat valandoje tas, kas stovėjo ties langu, pamatė, jog jis pastebėtas, ir tuojaus užgesino savo žibintuvą. Esmeralda užtektinai jį apžiūrėjo. Jos blakstienai su išgąščiu užsivėrė, ir ji sušnabzdėjo:

— Dievulėliau, kuningas!

Visos praėjusios kančios umai vėl joje sukilo. Visa užšalus iš baimės puolė ant priegalvių.

Už valandėlės ji pajuto kažkeno rankas, apkabinančias jos liemenį. Norėjo sušukti, bet negalėjo.

— Eik šalin, baidykle! Eik šalin, žmogžudi!— pratarė drebančiu balsu, pilnu išgąščio ir piktumo.

— Pasigailėk, pasigailėk!—šnabzdėjo Klodas.— Jei tu tikrai žinotum, kaip aš tave myliu! Tai ugnis, deginanti mano širdį; tai tukstančiai peilių, raižančių mano kuną!

— Palikk mane! Eik sau, velni!

— Ar-gi neturi nė lašelio sąjausmo.—šnabždėjo archidiakonas.—Mušk mane, koliok mane, bet nevaryk šalin!

Ji, tarsi kudikis, kelis sykius užgavo jį. Pagaliaus ji taip nusilpnėjo, kad, išgąščio perimta, sušuko:

— Gelbėkit! Kas gyvas, gelbėkit!

Niekas neatėjo. Tik pabudusi Džali liudnai sumek-sėjo.

— Nutilk!—praknarkė Klodas.

Čigonės ranka, gindamos, užčiuopė kažkokį meta-linį daiktą. Tai buvo Kvazimodo švilpukas. Ji kon-vulsiviai pagriebė jį ir, prikišusi prie lūpų, smarkiai paputė į jį. Švilpukas garsiai ir skardžiai sušvilpė.

— Kas gi tai tokio?—pratarė Klodas.

Ir toje pat valandoje pajuto, kaip keno tai dvi tvir-tos rankos apkabino jį pusiau. Jis negalėjo suprasti, kas jį laikė, bet girdėjo baisų dautų griežimą ir paregėjo neaiškiai blizgantį iškeltą virš jo galvos peilį.

Klodui pasirodė, kad jis pažino Kvazimodą. Bent jis žinojo, kad čia niekas kitas negalėjo būti. Jis atsi-minė, kad, įeidamas į celę, buvo ant kažko suklupęs. Kadangi priešas nepratarė nė žodžio, tad Frolo pagriebė laikiusią peilį ranką ir sušuko:

— Kvazimodo!

Jis šioj valandoje užmiršo, kad kuprius visviena nieko negirdi.

Kaip bematant Klodas Frolo gulėjo ant žemės ir tvirtas kito žmogaus kelias atsirėmė į jo krutinę. Iš to kelio jis tuoj pažino, kad tai buta Kvazimodo. Kas daryti? Kaip pasielgti, kad varpininkas jį pažintų?

Jis buvo ant prapulties kranto. Jaunoji mergina, kaip tigrė, be susimylėjimo, buvo pasirūžusi jį nužudyti. Jau peilis palietė jo krutinę... ir staiga pergalėtojas sulaukė peilį ir pratarė:

— Nereikia kraujo, jai matant...

Ir vienuolis pajuto, kaip tvirtos rankos suėmė jį už kojų ir išvilko laukan iš celės. Tuo tarpu iš už debesų pasirodė mėnulis.

Kvazimodo pažiūrėjo ir sudrebėjo visu kunu.

Čigonė, stovėdama ant slenksčio, su nusistebėjimu pamatė, kad rolės tuojaus persimainė. Dabar jau gra-sino vienuolis; Kvazimodo maldavo.

Klodas, piktai mosuodamas rankomis prieš kup-rius veidą, pamojo jam, kad pasitrauktų.

Kurčius nuleidęs galvą, atsiklaupė priešais čigonės celės duris.

— Mano viešpatie,— tarė jis rusėiu ir rimtu balsu,—gali viską daryti, tik turėsi pirma mane nužudyti.

Tai taręs padavė vienuoliui savo peilį. Šis norėjo jį pagriebti; bet čigonė, greitesnė už jį, išrovė peilį iš Kvazimodo rankų ir pratarė į Klodą.

— Tik pabandyk prisiartinti!

Ji augštai iškėlė peilį. Klodas sustojo, nežinoda-

mas, ką daryti. Ji, žinoma, butų jam durusi, jei tik jis butų drįsęs prisiartinti.

— Tu net nedrįsti prisiartinti, baily!—sušuko čigonė.

Ir paskui su nepermaldaujamu žiaurumu, gerai ži-nodama, kokias užduoda kančias savo priešui, pridėjo:

— Aš žinau, kad Febas gyvas!

Vienuolis paspyrė su koja Kvazimodą ir, drebėda-mas iš piktumo, nuėjo ir pranyko laiptų šešėlyje.

Kada jis jau nuėjo, Kvazimodo pakėlė švilpuką ir tarė, paduodamas jį čigonei.

— Jis jau buvo surudijęs nevartojamas...

Ir nuėjo.

Jauna mergelė, sujudusi nuo to, kas atsitiko, puolė ant patalo ir gailiai ėmė verkti. Jos gyvenimo regratis ir vėl apsiniaukė.

Klodas Frolo sugrįžo savan kambarin. Viskas pa-baigta. Jis pavydėjo jos Kvazimodui.

Ir su užsirustinusių veidu jis vėl pratarė baises žodžius:

— Visviena, ji neteks niekam...

IX.

I. Laiminga Grenguaros mintis.

Kaip tik Grenguaras pamatė, kad Emeraldos daly-kai visai jau nėra juokai ir kvepia kartuvėmis, jis tuo-jaus išmintingai pasitraukė ir visai nebesirupino savo netikėtos pačios likimu.

Kartais atsimindavo ją, ir jam pasidarydavo kiek ir gaila. Bet daug tankiau jis atsimindavo Džali ir gai-lėjosi ožkos daug daugiau, negu jos savininkės.

Jo draugai, valkatos, tarp kurių jis dabar buvo sa-vas žmogus, vis dar įdomavo čigonės likimu ir nesykį mąstė, kaip čia ją išgelbėjus. Ir jie visi ir Grenguaras žinojo, kad ji koku tai stebuklingu būdu likos išgel-bėta ir yra dabar Dievo Motinos Bažnyčioje, ir džiau-gėsi, kad neliko pakarta. Bet kaip ilgai ji galės išsi-slapstyti ir ar jos prieglauda yra atvangi,—to niekas nežinojo.

Syki Grenguaras stovėjo viename skersgatvyje, nuo plečiaus pusės, apžiurinėjo išskaptuotas stovyklas ant gretymo namo, ir netikėtai pajuto kažkeno ranką ant savo peties. Greitai atsigrįžo ir nusistebėjo, pamatęs savo mokytoją, archidiakoną Klodą Frolo.

Išžiūrėjęs į jo veidą, jis dar labiau nusistebėjo. Jis senai jau nebuvo matęs kuningą ir dabar pastebėjo jį labai-labai persimainius: jis buvo išblyškęs, kaip žie-mos rytmetys, akis įdubusias, plaukai pražilę. Klodas pirma prabilo ir tarė šaltu balsu:

— Kaip begyveni, maitre Pjer?

— Kaip begyvenu? Ot, taip sau,—atsakė Grengu-aras.—Aplamai imant, neblogiausiai. Ar žinote išmin-tingą taisyklę: visame kame prisilaikyk, tai ir busi lai-mingas. Aš laikausi tos taisyklės.

— Tamsta, vadinasi, neturi jokių rūpesnių?—paklausė Klodas, stačiai žiurėdamas poetui į akis.

— Ištikrųjų, neturiu jokių.

— Kuogi dabar užsiimi?

— Šioje valandoje, kaip matote, apžiurinėju šito namo skulpturą. Menas mane visados patraukia savęs pi.

— Ir nieko, taip sakant, netrokšti? Nieko neapgailestauji?—toliaus kamantinėjo vienuolis.

— Nieko panašaus. Aš puikiai sutvarkiau savo gyvenimą. Menas, literatura, filozofija pripildo mano protą ir širdį; įvairios gimnastiškos štukos pripildo mano pilvą, ir aš jaučiuosi visiškai patenkintas.

Valandėlę abu tylėjo.

— O vis-gi tamsta gyveni apgailėtina, —patėmijo vienuolis.

— Apgailėtina, aš su tuo sutinku, bet ne nelaimingai, —atsakė Grenguaras.

Toje valandoje pro šalį jojo karaliaus šaulių pulkas. Priešakyje jojo oficerius su nuogu kardu rankoje.

— Ko tamsta taip žiurai į tą oficerių?—paklausė Grenguaras.

— Aš jį pažįstu.

— Kaip jis vadinasi?

— Jei neklystu, tai yra kapitonas Fedas de-Šatoper.

— Febas!—atkartojo Grenguaras. — Koks keistas vardas. Aš pažinojau vieną merginą, kuri vienval tą vardą kartodavo.

Archidiakonas užsimastė ir ilgai žiurėjo į jojanti tolyn šaulių būrį. Staigu atsigrįžo į Pjerą ir užklausė:

— Pjer Grenguar, ką tu padarei su ta čigone-šokėja, su kuria aš sykį tave buvau sutikęs?

— Su Esmeralda? Bet-gi, mano dvasiškasis tėve, kaip tai netikėtai tamsta permainingai kalbą.

— Juk ji buvo tavo pati?

— Taip, pagal čigonų paprotį. Beje, — pridėjo poetas, pašiepdamas, — o ar tamsta vis dar ja atsimeni?

— O tamsta ar užmiršai?

— Beveik... Aš tiek daug turiu visokių darbų... Bet, Dievulėli, kaip daili buvo ta jos ožkutė!...

— O ar ne čigonė išgelbėjo tamstai gyvastį?—tesė Klodas. — Tamsta gi nežinai, kas su ją atsitiko.

— Tiesa, tiesa. Bet ją, man rodos, pakorė, nors ir nežinau tikrai. Žmonių šnekama, buk ji pasislėpusi Dievo Motinos Bažnyčioje ir buk tenai ji esanti visai atvangioje vietoje. Aš labai norėčiau žinoti, begu išsi-
gelbėjo su ja ir jos ožka.

— Taigi aš galiu tamstai dar daugiau pranešti, — sušuko Klodas griausmingu balsu, — ji ištikrųjų yra Dievo Motinos Bažnyčioje, bet už trijų dienų ją paims iš ten, pagal parlamento įsakymą, ir pakars...

Prataręs tuos žodžius vėl nutilo ir jo veidas pasidarė šaltas.

— Kaip tai gaila, —atsiliepė Grenguaras. — Ir kokiems velniamis reikalinga yra jos mirtis? Ar ji kam kliudo? Dar ir parlamentas turi čia išikišti? Lig tas visas dalykas yra Dievas žino kaip svarbus!

— Bet tamsta gali atmokėti jai už jos prisitarnavimą tamstai, maitre Pjer! — tarė Klodas, kiek patylėjęs.

— Kokiu-gi budu?

— Paaukok del jos savo gyvastį, kurią ji tamstai išgelbėjo.

— Mielai tai padaryčiau, brangus mano mokytojai, bet dabar negaliu. Turiu užmanęs parašyti du ar tris didelius veikalus, kuriuos turiu padovanoti pasauliui pirma mirsiant.

— Bet ji reikia išgelbėti. Už trijų dienų ji bus suareštuota. Aš daug apie tai mažčiau, — sakė toliaus Klodas, — ir radau tiktai vienintėlį išėjimą.

— Kokį-gi?

— Ryt tamsta ineisi Bažnyčion. Aš nulydėsiu tamstą iki jos kamaraitei. Ten permainingai su ja rubus ir pasiliksi. O jinai, persirengus tamstos rubais, išeis nepatėmyta ir pasislėps atvangesnėje, nei dabar, vietoje, nes Bažnyčią dienomis ir naktimis sergsti policija. Kada ras tamstą vietoj jos, tai gal tamstą ir pakars, — tai tiesa, — bet už tai ji bus išgelbėta ir tamsta busi atmokėjęs jai savo skolą.

Grenguaras tylėjo.

— Na, kaip, ar tamstai nepatinka mano planas? — klausė archidiakonas. — Bet pasakyk, meldžiamasis, kas-gi jau tamstą riša su tuo tamstos gyvenimu?

— O, Dieve! — sušuko vargšas poeta, — viskas, viskas! Dangus, oras, rytmetys, vakaras, mėnulio šviesa, mano draugai — valkatos, pagaliaus tukstančiai kitų dalykų, kurių šioje valandoje negaliu ir atsiminti. O galų gale ir smagumas buti nuolatos draugijoje tokio geniališko žmogaus, kokiu aš pats esmi.

— Ak tu, barškale! — piktai sušuko archidiakonas, — kas-gi išgelbėjo tau tą gyvastį, kuri tau atrodo tokia meili? Kam tu turi buti dėkingas? Jei ne jinai, tai kas-gi dabar iš tavęs bebutų? Ir tu da nori, kad ta, iš kurios malonės tu dabar kvėpuoji, numirtų, — jinai, tas stebuklingas sutvėrimas, pilnas jaunatvės, grožės ir žavėtingumo? O tu, pusprotis, nenaudingas, skaitas save mąstančiu ir jaučiančiu, nori gyventi gyvenimu, kuri nuo jos pasivogei. Apsimastyk, Grenguar! Turėk nors lašelį sąjausmo, buk gi prakilnus ir tu! Juk ji pirma davė tau prakilnumo pavyzdį!

Kuningo žodžiai skambėjo labai karštai. Grenguaras išpradžių klausėsi jų lig ir be atidžios, bet paskui pasirodė persiimęs jo žodžiais ir tragiškai susiraukęs.

— Ištikrųjų, tamstos nebutų galima pamėgdžioti, — pratarė, šluostydamas su rankove ištryškusių iš akių ašarą. — Aš apsimąčiau. Žinoma, tamstos mintis yra gana keista, bet gal teisėjai, įnėję celėn ir radę ten mane...

persirengusį juokdario rubais, tiesiog sau nusikvatos ir paleis mane ant visų keturių vėjų?! O ir prisieitų numirti su virve ant kaklo, tai visgi tokia mirtis yra ver-ta filozofa ir mintytojo. Kabi sau tarp dangaus ir žemės, tarsi ko tai lauki! Tai net malonu!

Klodas pagriebė jį už rankos.

— Tad jau nusprendei? Ar ateisi ryt?

Tie žodžiai pertraukė nelaimingo poeto mąstymus. Jis pakratė galvą, lig pabusdamas iš netikėto miego ir sušuko:

— Ne, ne! už jokias gerybes! Duoties pasikarti! Juk tai butų beprotystė! Nenoriu!

— Tad sudie.—tarė Klodas, eidamas šalin ir prašnabždėjęs sau per dantis:—Aš tave atsiminsiu!

— Na, to tai aš visiškai nenoriu,—pamastė Gren-guaras ir pasivijo vienuolį.

— Klausykite, brangus mokytojau!—sušuko, pri-bėgdamas.—Pasigavau laimingą mintį! Išklauskite manęs.

Vienuolis sustojo.

— Sakyk greičiau, plepi!

— Beabejonės bus pasisekimas, už tai galima guldyti galvą!

— Na, sakyk gi!—sušuko Klodas, kratydamas jį už rankos.

— Pasakyk tamsta, ar ožka yra drauge su ja?

— Su ja, kad tave bėsas paimtų!

— Juk jie pakartų ir ją. Vargšė ožkutė! Na, tai klausykite.

Apsidairęs aplinkui, tarsi bijodamas, kad jo kas nepamatytų ir neužgirstų, pridėjo savo lupas prie archi-diakono ausies ir ėmė jam kažką šnabždėti. Kada jis pabaigė, Klodas vėl paėmė jį už rankos ir ramiai pra-tarė:

— Taip bus gerai. Iki rytojui!

— Iki rytojui,—atkartojo Grenguaras, atsistolin-damas nuo archidiakono, ir gi einančio savo keliu, pats sau pamastė:

— Tai gudrią štuką sumanei, Pjer Grenguarė! Nors tu ir mažas esi žmogutis, o vis-gi tinki dideliems žygiams. Juk ir maži paukšteliai gali perlėkti okeaną!

II. Lai gyvuoja linksmybė.

Viename Stebuklų Rumų bokšte buvo bendra visų valkatų susirinkimų vieta, kur per kiauras naktis vieš-patavo degtinė, paleistuvingos dainos ir visokios bjau-rybės, sugrusdamos visus į girtų kunų ir apipuvusių skarmalų kruvą.

Bet vieną vakarą, toje valandoje, kuomet suskam-bėjo varvas, kad butų gedinami visi žiburiai, nakties sargyba, jei jai butų pasisekę užėti į tą įdomų lizdą, butų gavusi pamatyti nepaprastą bruzdėjimą. Bendras gyvumas labai skyrėsi nuo paprasto gaujos upo, ir tą vakarą gėrė ir bjauriai pliauškę daugiau, negu kitais

kartais. Nuošaliai stovėjo kruvelė valkatų ir kalbėjosi pusbalsiai, tarsi tardamies sulig kokių tai svarbių da-lykų. Kartais rankose pas juos pasirodydavo peilis, ar koks kitas ginklas.

Viso susirinkimo širdimi buvo seni mūsų pažįstami: Aigypso hercogas, Galilėjos karalius ir Klopenas Trul-jefu. Aplink juos stovėjo ir sėdėjo klausytojai, kuriems jie kažką karštai pasakojo. Klopenas dalino ginklus.

Tuo tarpu kitame kambario gale valkatos vis tyliai tarp savęs kalbėjosi.

— Vargšė Esmeralda!—pratarė koks tai čigonas.— Juk ji yra mūsų sesuo. Reikia ji iš tenai ištraukti.

— O ar ji vis dar Bažnyčioje?—paklausė kitas.

— Kaip ir iki šiol, vis dar ten.

Klopenas pabaigė dalinti ginklus ir prisiartino prie hercogo.

— Broli Matias,—tarė:—netikusį laiką pasirinko-me savo žygiui atlikti. Sakoma, buk karalius Liudvi-kas XI dabar Paryžiuje.

— Tuo labiau reikia išlupti iš jo nagų mūsų seserį Esmeraldą,—atsakė šis.

— Tu kalbi, kaip tikras vyras,—tarė Klopenas.— Tačiau mes neužtruksime. Šventieji dvasiškieji tėvai greitai nuo mūsų pabėgs. Taigi mums nėra ko bijoties pasipriešinimo. Spėka yra mūsų pusėje. Tai bus ilga nosis teisėjams, kuomet jie ateis, kad ją suėmus! Vel-niai žino, aš visiškai nenoriu, kad ta mūsų gražuolėlė butų pakartą!

Klopenas išėjo iš gertuvės ir, sugrižęs už poros va-landėlių, garsiai tarė:

— Pusiaunaktis!

Tas žodis turėjo magišką veikmę. Visa gauja val-katų, vyrų ir vaikų, išsyk ėmė veržties per duris, žvan-gindama ginklais ir geležim.

Mėnulis pasislėpė debesyje.

Stebuklų Rumuose buvo visai tamsu. Nebuvo ži-burio nė ženklo. Tuom tarpu tamsumoje jautėsi didelis subruzdimas. Vyrų ir moterų šnabždėjosi tarp savęs. Visi buvo apsiginklavę įvairiaisiais ginklais. Klopenas užsilipo ant didelio akmens.

— Į savo vietas, vagių karalyste!—sušuko.

Nesuskaitomoji, rodos, gauja greitai susitvarkė vie-noje kolumnoje. Už valandėlės Klopenas vėl sukoman-davo:

— Dabar, tyliai pereiti per miestą! Parolis: “vagi-liai žaidžia”. Žibintuvus užsižiebtį tiktai ties Dievo Motinos Bažnyčia. Marš, pirmyn!

Už dešimties minučių nakties sargyba pasileido išsi-gandusi bėgti, pamačiusi nesuskaitomą daugybę juodų tylinčių žmogystų, žengiančių miestan iš visų pusių, visais siaurais Rinkos kvartalo skersgatviais.

(Seka skirsnyš “PRISITARNAVIMAS NE VIE-TOJE”.)

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išgaminuoja akis ir
PRITAIKO AKINIUS

Providence Square, North Scranton, Pa.

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

VISOKIU PUIKIAUSIU GERIMU.

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtinės, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoj ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaudami kokio nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square, Scranton, Penn'a.

PADĖKITE STATYTI**TAUTOS NAMUS VILNIUJE**

Aukas priima mūsų redakcija, arba galite siųsti tiesiog į Vilnių šiuo adresu:

LIETUVIŲ MOKSLO DRAUGIJA
(Litovskoje Naučnoje Obščestvo),
Lydos gatvelė, 7, Vilnius.
Russia-Lithuania.

Brangus Skaitytojai!

KIEKVIENO pažangiojo lietuvio yra priederme skaityti ir platinti pažangųjį laikraštį. Tik pažangiaisiais laikraščiais skiname pažangai ir progresui kelią. LAISVOJI MINTIS yra pirmasis pažangiųjų lietuvių mėnraštis. Taigi, gerbiamieji skaitytojai, skaitykite ir visokiais būdais platinkite pažangų moksliską mėnraštį, LAISVAJĄ MINTĮ.

Prikalbinkite savo draugus užsirašyti LAISVAJĄ MINTĮ, kurioje kas mėnesis telpa tiek daug moksliskų straipsnių, illiustracijų ir photographijų. Ištikrujų joje ras daug dvasiško peno. Švieskimės ir švieskime.

Metams ..... \$2.00.
Pusei metų ..... 1.00.
Pavienis numeris ..... 20c.

"L. Minties" Administracija,
1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Tikras ir Sveikas Reikalas

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar te- b'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uo- lumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba pati- krina, kad negali prapul- ti nė 1 doleris tén padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.

**The International
College of Midwifery.**

Moterims žinotina, kad Scrantone pradė- sime naują kursą akušerijos mokymo Sau- sio mėn. 2 d. (January) 2 d. 1915.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokačias skaityti ir rašyti, turinčias nemažius kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mo- kestis išneša už mokslą \$100.00. Užmo- kėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna di- plomą.

Mokykla yra inkorporuota Pennsylvani- jos valstijoje, bet diplomai yra geri vi- sose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pi- gų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

LIETUVIŲ LAIKRAŠČIAI

LIETUVOJE.

“Aušra” — dvisavaitinis iliustruotas laikraštis, skiriamas darbo žmonėms. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap., ½ m. — 80 kap. Užsien.: met 2 rubl., ½ m. — 1 rubl.

“Bendrija”, kooperacijos reikalams pašvėtas mėnesinis laikraštis. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap. Užsien. met. 2 rb.

“Draugija” — literatūros, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis. Metams — 6 rubl. Užsien.: metams 7 rubl.

“Garnys” — mėnesinis pajuokos laik. Metams — 1 rubl.

“Lietuvaitė” — mėnesinis kataliku moterų laik. Met. — 2 r.

“Lietuvių Tauta.” — Lietuvių Mokslo Draugijos metraštis. sąsiuvinys. 1907 m. 160 pusl. 1 rubl. 50 kap. II sąsiuv. 1908 m., 151—XXXI p. 2 rb. 50 kap. III sąsiuv. 1909 m. 38 p. 1 rubl. 50 kap. IV. sąsiuv. 1910 m. 132 p. 1 r. 50 k.

“Lietuvos Ukiniškas” — savaitinis pirmėivių laikraštis su “Žemės”, “Jauimo”, “Sveikatos” ir “Žibutės” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: metams — 4 rubl.

“Lietuvos Žinios” — inteligentų pirmėivių laikraštis, su “Aušrinės” ir “Mokyklos” pried. Eina tris kartus i savaitę. Metams — 3 rubl. Užsien.: 6 rubl.

“Litwa” — lenkiškai rašomas dvisavaitinis lietuvių laikr. Metams — 3. rubl. Užsien.: 4 rubl.

MEDICINA IR GAMTA. Vilniuje, 4 rubliai metams.

“Rygos Garsas” — visuomenės, politikos ir literatūros laikr. Eina du kartus i sav. Metams — 4 rubl.

“Rygos Naujienos” — savaitinis laikraštis. Metams — 2 r. 50 kap. Užsien.: metams — 4 rubl.

“Šaltinis” — krikščionių-demokratų savaitinis iliustruotas laikraštis, su “Šaltinėlio” ir “Artojo” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: 4 rubl.

“Teatras” eina kartą i mėnesi knygutėmis, kuriose tilpsta parinktieji kaip originaliai taip ir verstiniai scenos reikalai. Kaina: metams 3 rubl.; užsien. 4 rubl.

“Vadovas” — mėnesinis laikr., skiriamas kunigams. Metams — 10 rubl. Užsien.: 12 rubl.

“Vienybė” — savaitinis laikraštis. Metams — 2 rubl.

“Viltis” — visuomenės, literatūros ir politikos laikraštis (tautininkų laikr.). Eina tris kartus i savaitę. Isteigtas 1907 m. Metams — 5 rubl. Užsien.: 7 rubl.

“Žemdirbys” — dvisavaitinis ūkio, prekybos ir pramonijos laikr. Metams — 1 rubl. 20 kap. Užsien.: 1 rubl. 60 kap.

AMERIKOJE.

“Darbininkų Vitis” — savaitinis, truputi socialistiškas laikraštis. Metams — 1 dol. 50 centu.

“Dilgėlės” — dvisavaitinis pajuokos laikr. Metams 1 dol.

“Draugas” — savait. kataliku laikr. Metams — 2 doleriai. 2 dol.

“Jaunoji Lietuva”, 4611 So. Paulina St., Chicago, Ill.

“Katalikas” — savait. tautiškai-katalikiškas laikr. Metams 2 dol.

“Keleivis” — sav. pirmėiv. laikr. Metams 1 dol. 50 centu.

“Kova” — Lietuvių Socialistų savaitinis laikr. Metams 2 dol.

“Laisve” — eina dusyk i savaitę, pirmėiviškas laikraštis. Kaina metams \$2.00, i užsieni \$3.00.

“Lietuva” — savaitinis tautiškas pirmėiviškas laikraštis. Metams 2 doleriai.

“Lietuvių žurnalas”, mėnesinis su paveikslais laikraštis. eina Chicago, Ill. Metams 1 dol. Užsien. — 1.25c.

“Naujienos”, Chicago, Ill.

“Saulė” — eina du kartus savaitę. Truputi katalikiškas laikraštis. Metams — 2 dol. 50c.

“Tėvynė” — sav. tautiškai-pirm. laikr. Metams — 1 dol.

“Vienybė Lietuvninku” — sav. pirmėiv. laikr. Metams — 2 dol.

“Zvaigždė” — sav. kataliku laikr. Metams — 2 dol.

“Tarka” — mėnesinis Satyros ir Juoku Laikraštis. Metams — \$1.00. Pusei m. — 60c.

PRANCUZIJOJE.

“Les Annales des Nationalités” — Paryžiuje.

PRUSUOSE.

“Apžvalga” — eina iš Klaipėdos. Vienas iš tu laikr., kurie labiausia rupinas. Let. reik. Prusuose. Kaina 3 mėn. — 85 pf.

“Birutė” — savaitinis Prusu lietuviams gaivinti skiriamas laikraštis. Metams—Amerikoje \$1.50. Didžiojoje Lietuvoje 3 rub.

“Konservatyvų Draugystės Laiškas” — eina iš Prekulio 2 kartus per savaitę valdžios šelpiamas. Konservatyviškas. Metams — 2 mk 60 pf.

“Lietuviška Ceitunga” — eina iš Klaipėdos du kartus per savaitę Pakraip. priešingas lit. taut. judėjimui. Metams — 3 mk. 60 pf.

“Nauja Lietuviška Ceitunga”. Eina tris kartus per savaitę (vokiškomis raidėmis). 3 mėn. — 97 pf.—1 rb.—50 centu.

“Pakajaus Pėsias” — savaitinis maldininku (“Mukriu”) laikr. eina iš Klaipėdos. Metams 2 mk.

“Pagalba” — mėnesinis tikiškas laikr. Eina iš Prekulio. Metams—1 mk.

“Šaltinis” — ėjo iš Tilžės kas antras menuo. V. Storostos teozofijos laikraštis.

“Tilžės Keleivis” — eina tris kartus per savaitę. Priešingas liet. taut. judėjimui. Metams—4 mk. 24 pf.

“Jaunimas” — mėnesinis laikraštis skiriamas jauniems. Metams — 2 mk.

“LIETUVIŠKAI-VOKIŠKAS SAVAITRAŠTIS”, skiriamas šviesesniems Lietuviams, lietuviškoj ir vokiškoj kalboj. Metams \$1.50.

ANGLIJOJE.

“Rankpelnis” — sav. Anglijos liet. socij. laikr. Metams — 3 rb.

Kokie tik kam patinka iš paminėtų laikraščių galima užsirašyti “Laisvosios Minties” administracijoje po šiuo adresu:

Laisvamųjų laikraščiai kitose kalbose.

THE TRUTH SEEKER. New York City.

SECULAR THOUGHT (mėnesinis). Toronto, Canada.

FREIDENKER. Milwaukee.

SVOJAN (mėnesinis) Chicago.

DENNICE NOVOLVEKU. Cleveland, O.

LAISVOJI MINTIS

1419 N. Main Ave.,

SCRANTON, PA.